LOURDES

ŞI

MAGLAVIT

DE

Prof. Dr. G. MARINESCU

Membru al Academiei române

BUCUREŞTI
Tipografia ziarului „Universul", str. Brezoianu No. 23—25
1 9 3 6

www.digibuc.ro

PREFAȚA

On doit demander de ma part que je cherche la verité et non pas que je la trouve.

D'Alembert *L'Encyclopedie*

Credința și știința, deși au o origine comună, totuși diferă prin caracterele lor, de oarece, în prima, predomină afectivitatea iar, în cea de a doua, nevoia de a cerceta, de a observa și de a experimenta, chiar de a reproduce fenomenele naturei. Cea dintâi, sub formă de religiune, se adresează mulțimii, am zice umanității, căci nu există nici un popor fără ca să aibă o formă de religiune.

Știința, din contra, este mai mult sau mai puțin apanajul unui număr restrâns de oameni, cari se și bucură de foloasele ei. Oricum ar fi, credința ca și știința sunt atribute ale ființei omenești, ele evoluiază în timp și în spațiu, iar mediul și moravurile, în care trăește omul, au o mare influență asupra desvoltării lor. Și una și alta conduc la lucruri mari, la fapte mari, atunci când urmăresc un scop nobil și frumos. Din nenorocire, știința, ca și credința, cunosc eclipse care nu numai că nu

www.digibuc.ro

înalță pe om, dar îl și scoboară. Să ne gândim că dacă creștinismul a însemnat cea mai mare revoluție și renaștere morală a omenirii, acei sacerdoți, cari și-au uitat menirea, au înjosit această morală, au creiat inchiziția și torturile care rămân pagini urîte în istoria religiei creștine. Tot astfel este și pentru știință. In adevăr, dacă prin ea omul tinde la cunoașterea lumei și la binele în general și ameliorarea soartei omenești, ce poate fi mai nobil ca știința? Dar vai, care este descoperirea cea mai frumoasă care să nu aibă pe de altă parte aplicații neomenești și să nu producă o perioadă de restriște și de durere. Incepând cu focul, cea mai importantă descoperire a omului până la armele de războiu, la explosibile (dinamită, etc.), la avion, care ne înalță până în stratosferă, la locomotivă, la vapoare și la submarine, chiar la radio-telegrafie, toate au fost întrebuințate la atâtea dezastre spre a distruge omenirea. Ca ironie a soartei Nobel, care a descoperit dinamita, agent grozav de distrugere, a instituit un premiu pentru pace. Înțelegem de ce Picard, într'un moment de disperare, a încercat să facă un fel de rechizitor al științei și de ce alții fac apologia omului primitiv, după pilda lui J. J. Rousseau, care pretindea că omul e născut bun și numai civilizația l-a înrăutățit. Dacă căutăm să ne ridicăm la o concepție mai înaltă a acestui antagonism aparent al credinței și științei, am vedea în principiul binelui și al răului o veche concepție care a existat în mintea omului de foarte mult timp, deoarece cel mai vechiu exemplu al acestui dualism figurează în Zend-Avesta. Aceasta carte sfântă a Perșilor, unde se vede conflictul

www.digibuc.ro

între bine și rău, reprezentați prin zeul bunătății, Ormuzd, și zeul distrugător Ahriman, a tradus, în mod concret, o cugetare omenească, care s'ar putea exprima astfel: fiecare lucru bun conține un germen rău, și vice-versa, fiecare rău conține un germen de bine. De aci, ar trebui să rezulte echilibrul între antiteze, între idei extreme, credința să rămână în sfera senină a idealului, să aibă drept scop binele umanității, aceia ce ar urmări și credința luminată de știință.

Să fie fenomenul dela Maglavit ceva efemer, cât durata unui anotimp, pe care frigul și rigorile iernei îl vor învălui într'un lințoliu sau va renaște chiar în acest an sub forma unor clădiri monumentale, cum ar fi o biserică, o școală sau un spital?

Fără să fac un pronostic sigur, aș fi înclinat spre această a doua eventualitate și la aceasta mă îndrituește oarecum spontaneitatea fenomenului care a impresionat pe cei mai mulți, cari au fost la Maglavit în lunile din vara anului trecut. Vor veni, poate, mai mulți sau mai puțin credincioși. Aceasta e indiferent, dar pentru mine credința este un sentiment prea puternic spre a se stinge deodată; sunt prea mult exemple în istorie care dovedesc contrariul.

Am fost fericit să constat că români buni de inimă s'au oferit ca să facă planul pentru biserică, iar alții să dea materialul de construcție, în afară de sumele colectate. Ar fi bine însă ca clerul luminat să facă probe de devotament și desinteresare, să înlăture bănuelile care planează asupra unora din ei, să sublimeze mișcarea pornită din sufletul primitiv dar onest al lui P. Lupu, pentru ca Magla-

www.digibuc.ro

vitul să devină un loc de reculegere pentru creștini, un locaș de mângâiere pentru suferinzi, iar pentru cercetători o adevărată clinică unde adevăratul om de știință, sincer și onest, va putea să pătrundă și mai mult în natura acestei ființe fragile, omul, pe care Blaise Pascal o aseamănă cu o trestie cugetătoare. In acest opuscul am evitat orice polemică sterilă cu autorii cari au păreri deosebite de ale mele. Am emis o hipoteză care poate nu este cea adevărată, spre a explica fenomenul dela Maglavit; rog însă pe aceia cari cred altfel, de a reexamina acest fenomen în mod obiectiv și imparțial, cum am făcut eu însumi. Să studieze evoluția copilului, a familiei și a unui popor din punct de vedere al sistemelor religioase, și atunci își va da seama că aceea ce domină, în prima linie, ființa noastră este afectivitatea. Aceasta se traduce prin sentimente variate care însă guvernează ființa noastră și domolește, uneori, impulsiunile inteligenței, făcându-ne mai buni. Astfel ne dăm seamă câtă energie se găsește în sufletul omenesc, care trebue însă călăuzită. Sentimentul datoriei poate să existe, uneori, mai desvoltat la ființele fără o educație deosebită, iar egoismul atroce la oameni dotați cu o inteligență superioară. In momentele critice prin care trec un popor, sentimentul datoriei al fiecăruia dintre noi ne poate salva și duce la victorie chiar. Nimic nu e mai impresionant decât cazul radio-telegrafistului de pe vaporul „Titanic", rămas până la ultimul moment la postul său, salvând astfel onoarea țării pe care o reprezenta. Nu avem decât să ne gândim la Ioana d'Arc, care a liberat Franța de cotropirea engleză. Deși ipoteza ce am emis-o este incompletă, o recunosc eu în-

www.digibuc.ro

sumi, totuși ea a găsit un răsunet în srfletul multor oameni de elită.

Sper că oamenii politici, în special intelectualitatea olteană, vor da un concurs efectiv, înălțând la Maglavit o biserică, o școală și un dispensar probând și de data aceasta că înțeleg valoarea morală, redeșteptată atât de puternic prin umilul păstor dela Maglavit. Oltenia are atâția oameni politici importanți, chiar și șefi de partide precum și oameni bogați. Aceștia să nu uite că bogăția nu este o virtute, ca morala, iar sărmana noastră inteligență este covârșită de fenomenele naturei. Morala însă, ca și sentimentul datoriei, salvează onoarea unui popor și îi asigură un loc domn în concertul națiunilor.

Aceia ce m'a îmboldit să scriu opusculul de față este criza morală pe care o străbatem în momentul de față precum și restriștea ce a cuprins sufletul oamenilor cinstiți. Nu vedem chiar în republica cea mai puternică, acolo unde civilizația a înfățișat cea mai înaltă expresiune petrecându-se un fenomen cu desăvârșire întristător pentru demnitatea omenească, adică fuga pe furiș a lui Lindbergh, acest erou al științei și al curajului, părăsindu-și patria spre a-și pune la adăpost odrasla de frica gangsterilor! Ce rușine pentru omenire și pentru civilizația ei! Cu câtă amărăciune vedem, după realizarea idealului milenar al Românilor atâta putreziciune în societatea noastră. Scara valorilor răsturnată. Disprețul pentru munca cinstită, care e înlocuită prin afacerile veroase la care asistăm de mai mult timp. Viața ușoară și plină de plăceri până la frenezie este rostul principal al unor români sau streini, care înșală naivitatea

www.digibuc.ro

noastră. Mizeria și ignoranța în care se găsește neamul românesc. Lipsa de interes pentru ocupațiile nobile ale științei desinteresate, cultul minciunei și disprețul pentru cuvântul dat. S'ar părea că avea dreptate Talleyrand când spunea „cuvântul e dat omului spre a-și ascunde gândirea". Jocul cinstit, fair-play, nu e cunoscut decât jucătorilor de tennis. Nobleţea lui nu e înțeleasă de elita societății noastre.

Iată atâtea motive care m'au silit să studiez cazul dela Maglavit, unde un umil țăran propăvăduește în cuvinte simple, uneori istețe, o morală prin excelența omenească și creștină și care a găsit o resonanță fără seamăn în sufletul a sute de mii de oameni, dela țăranul analfabet până la omul cult, care își dă seama de dezastrul moral care ne amenință.

www.digibuc.ro

I. — LOURDES ȘI MAGLAVIT

In fața fenomenelor prodigioase, cum sunt: răsăritul și apusul soarelui, erupția vulcanilor, fulgerul și trăznetul, vijelia, înălțimea uriașă a munților, întinderea nemărginită a mării, omul ca și Ooedip caută să deslege aceste taine ale naturei. Natura însă nu vrea, decât cu greutate, să-și dea pe față secretele ei. De aceea omul crează forțe supranaturale și zeii din cer cari animă elementele naturei. Existența unor ființe care conduc natura, pe care au creiat-o și care li se supune, devine o nevoe imperioasă.

Numai studiind ființa omenească, în evoluția ei, ne vom putea da seamă de înțelesul miracolelor săvârșite în templele antice, ale diverselor popoare, precum și mai de curând la Lourdes, în Franța, și la Maglavit, în Oltenia noastră. Am apropiat aceste două din urmă localități, deși depărtate în spațiu, deosebite prin moravuri și rit religios, dar având o mare afinitate, prin faptul că eroii acestei drame, o copilă de 14 ani, franceză catolică, și un bărbat tânăr, oltean ortodox, cu o mentalitate simplă, păstori și puțin instruiți, sau chiar neștiutori de carte, dar simțind în sufletul lor pulsarea unei forțe deosebite care îi împinge de a să-

www.digibuc.ro

vârși fenomene însemnate, pe care cărturarii, prelații, sau oamenii politici n'ar fi fost în stare să le facă. In virtutea constituției lor speciale și a inconștientului dinamic, au provocat o mișcare afectivă, de ordin mistic religios, cum de mult timp istoria n'a avut să înregistreze.

Am crezut folositor să le studiez la lumina psihologiei și a moralei în patru conferințe, din care două au avut loc la Fundația Carol, la 3 și 24 Noembrie 1935 ora 6 seara.

II. — LOURDES ȘI BERNARDETTE SOUBIROUS

Totul era pustiu și tăcut pe malurile râului Gave la stânca Massabieille, de lângă Lourdes, mic orășel din sudul Franței, la poalele munților Pirinei, în ziua de Joi 11 Februarie 1858, zi friguroasă și cețoasă, când o fată de 14 ani, Bernardette Soubirous, veni acolo cu sora sa Maria și cu prietena sa Jeanne Abbadie, dupe vreascuri de făcut foc. In spatele ei, orășelul Lourdes dormea, moara din apropiere era oprită iar ramurile plopilor stau nemișcate...

Și astăzi? Astăzi pe acea stâncă se găsesc trei biserici, imnurile și rugăciunile se înalță în aer; nu e zi, chiar pe vreme rea, fără credincioși și fără rugăciuni; de altfel, unii streini s'au stabilit la Lourdes și nu vor să mai plece. Aproape tot timpul anului întâlnim acolo mii și mii de oameni veniți uneori cu trenuri speciale. Pelerini din toată lumea, chiar din părțile cele mai depărtate, umplu străzile orașului, bisericile, peștera din stânca Massabieille și locurile care o înconjoară. După statistici autentice, la Lourdes vin anual cam 300.000 pelerini.

www.digibuc.ro

Cui se datorește această schimbare? De ce vin acești pelerini? Pentru că în clipa în care Bernardette Soubirous se descălța ca să treacă gârla, care o despărțea de stâncă, ea a văzut în peșteră deasupra unui măcieș, pe Fecioara Maria, pe care a revăzut-o încă de 17 ori și pentru că Sf. Fecioară i-a vorbit și i-a dat noi energii prin poruncile care au ajuns la auzul ei.

Bernardette Soubirous s'a născut la 7 Ianuarie 1844, din părinți săraci, cari apoi au fost complet ruinați. Șase luni după naștere fu încredințată unei femei din Bartrés, sat din apropierea lui Lourdres, anume Marie Aravant, care o ținu la ea cinsprezece luni, apoi părinții ei o luară acasă. Fata avea o sănătate normală, dar în 1854 fu atinsă de o formă ușoară de holeră, după care îi rămase o slăbiciune a plămânilor. Cu toate acestea, era o fată voioasă și ascultătoare ; certată, nu răspundea.

La 14 ani nu știa să citească nici să scrie.

Pentru a-i ușura familia, — în Septembrie 1857 — fu luată de aceiași femeie care o alăptase, Marie Aravant, tot la Bartès ; acolo i se încredință păzirea unei turme de oi. Deși Marie Aravant voia să o învețe carte seara, lecțiile mergeau cu greu, din cauză că Bernardette părea că are o memorie ingrată, căci nu putea învăța frazele ce i se repetau de mai multe ori, poate și din cauza insuficienței profesoarei improvizate sau fiindcă nu înțelegea repede cuvintele franceze, Bernardette fiind obișnuită să vorbească în dialectul local.

In sufletul Bernardettei creștea treptat dorința de a părăsi Bartrès și să vină acasă, în Lourdes, să

www.digibuc.ro

urmeze școala și să se prepare serios pentru prima comuniune. Dorința ei cea mare era de a învăța catehismul. Se întoarse deci la Lourdes la 15 Ianuarie 1858.

La vârsta de 14 ani, Bernardette știa să facă tot ce trebue în casă și să se ocupe de sora sa și de doi frați mai mici, în lipsa părinților, cari se duceau la lucru.

La 11 Februarie 1858, mergea, cum am spus, cu sora sa și cu o prietenă spre a strânge vreascuri din pădurea comunală, trebuind să treacă canalul care dă în gârla numită Gave, se așeză jos pentru a se descălța. Bolnăvicioasă, avea privilegiul de a purta ciorapi, pe care nu-l aveau celelalte fete sărace din partea locului, și a mânca dese ori pâine în loc de mămăligă (milioc), pe care stomacul ei n'o suporta. Sora ei, Toinette, mărturisi că ea și cu fratele ei Jean Marie erau geloși pe ea; câte odată, când se certau între ei, o băteau și îi luau pâinea. Bernardette, evlavioasă, îi plăcea să se ducă la biserică. De aceia sora ei și prietenele îi spuneau bisericoasa. Bernardette ținea de rău pe cei cari înjură; era rușinoasă. Când trecea cu prietenele ei prin câte o gârlă cât de mică, le spunea că e mai bine să-și ude rochia decât s'o ridice prea mult. In momentul când se găsea pe malul gârlii, un zgomot ca acela care prevestește furtuna, o făcu să ridice ochii și să întoarcă capul; privi plopii care se găseau pe malul apei, aceștia nu se mișcau câtuși de puțin. Crezu că s'a înșelat și scoase înainte ciorapii spre a trece apa. Cele două prietene ale Barnardettei își scoseseră repede saboții (încălțăminte de lemn) iar ciorapi nu purtau; cu saboții în mână trecuseră

www.digibuc.ro

apa canalului care, în acea zi de început de Februarie, era rece ca ghiața. Toinette și Jeanne Abadie se plânseră de frig. Acelaș zgomot însă se repetă. Uitându-se în toate părțile văzu lângă o peșteră care se afla la o distanță de 5 metri de ea, o femeie tânără, extraordinar de frumoasă și radioasă, înconjurată de lumină. Bernardettei îi fu frică, își scoase mătăniile din buzunar și îngenunchie. „La dame" (doamna, cum numea de acum înainte Bernardette vedenia) făcu semnul crucii, ceeace și Bernardette repetă, și apoi se rugă. La urmă Sf. Fecioară, căci ea era, îi spuse: „Gloria Patri et filio et spiritui sancto" și îi făcu semn să vină la ea, dar Bernardette nu îndrăzni și atunci Sf. Fecioară, care se găsea într'o deschidere ogivală a peșterii, se retrase și lumina pieri.

Bernardette se descălță complet și după ce trecu prin apă, își ajunse prietenele cărora le spuse: „Nu aveți să vă plângeți că apa e rece, căci e caldă ca apa de vase". Aceasta era în Februarie! Bernardette mărturisi acasă surorii sale ce văzuse și auzise; aceasta repetă mamei sale. A doua apariție avu loc la 14 Februarie, când Bernardette merse la peșteră însoțită de vreo douăsprezece fete din partea locului. In urmă vedeniile se succedară regulat, în total 18. Ultima apariție a fost la 15 Iulie 1858. La a treia apariție, Sf. Fecioară i-a declarat: Nu-ți făgăduesc să te fac fericită în lumea aceasta, ci în lumea cealaltă". Și a poftit-o să mai vină la peșteră 15 zile consecutiv.

De aci încolo începu să intervie jandarmeria. De câte ori Bernardette venea, între orele 6-7 dim., la peșteră, unde avea extazul, și unde lumea se îmbulzea din ce în ce mai numeroasă, se găseau și

www.digibuc.ro

jandarmii. Fata era suspectată de înșelătorie, mai ales din cauză că tatăl ei, Francois Soubirous, fusese arestat în prevenție 8 zile, acuzat fiind de un furt, de care se pare că nu era vinovat.

Entuziasmul religios la Lourdes crescuse din ce în ce mai mult iar în aceeaș măsură și discuțiile deveniseră mai pătimașe. Chemată în fața procurorului, care încerca s'a intimideze, Bernardette nu voi să-și dea cuvântul că nu se va mai duce la peșteră. Comisarul de poliție Jacomet cătă de asemenea s'o sperie; el credea că fata e învățată de familie să facă pe vizionara pentru a obține beneficii materiale. Pentru a înlătura orice bănuială, tatăl fetei, François Soubirous își luă, în fața autorităților, obligația de a împiedica fata să meargă la peșteră.

Totuși în ziua de 21 Februarie, de dimineață de tot, Bernardette veni la peșteră ca de obicei, întovărășită de mama sa și de unele din mătușile sale. Un medic din Lourdes, d. Dozous, care asista la această a șasea apariție ne-a lăsat o descriere a acestei zile. Iată ce ne spune. Mulțimea o aștepta evlavioasă. Fata nu se mira de marele număr de oameni care o înconjurau și păru că nu le dă nici o atenție. Spontan, lumea se dădea la o parte să-i facă loc. Bernardette îngenunchie în locul ei obișnuit și începu să se roage. Curând obrazul ei se făcu palid, apoi galben ca ceara. Cei de față înțeleseră că vedenia se produsese. Din cauză că lumânarea aprinsă pe care o ținea în mână se stingea din când în când, căci bătea vântul tare, ea o dedea mătușii sale, îngenunchiată lângă ea, spre a i-o reaprinde.

www.digibuc.ro

Așa dar, deși în extaz, Bernardette nu-și pierde controlul simțurilor și al mișcărilor.

Totuși, când Bernardette era în extaz, d-rul Dozous voi să vadă starea circulației și respirației. Ii luă pulsul, care era liniștit, regulat, respirația era ușoară ; nimic nu indica o supraexcitație nervoasă. D-rul Dozous fu profund turburat de aceste constatări care nu corespund cu ceeace se vorbește în cărți despre catalepsie și histerie. Continuând a examina pe Bernardette, băgă de seamă că figura ei, după o expresiune de fericire, se întristase; două lacrămi îi căzură din ochii ei. Intrebată de cauza acestei schimbări, Bernardette îi răspunse: „Sf. Fecioară, după ce mă privi, își întoarse ochii uitându-se undeva peste capul meu. Pe urmă mă privi iarăși. O întrebai ce o supără. Ea îmi răspunse: *„Roagă-te pentru bieții păcătoși, pentru lumea atât de frământată"*.

La a 7-a apariție, d. Estrade, om fin și cult, care era de față, avu o impresie profundă și crezu în sinceritatea Bernardettei, care spunea că Sf. Fecioară i-a încredințat taine pe care nu trebue să le spună nimănui, nici chiar duhovnicului ei. La a 8-a aparițiune Bernardette adresă celor prezenți un apel la pocăință, pentru păcatele lor și ale altora. Sf. Fecioară cerea ca lumea să primească sacrificiile, mari și mici, pe care viața le impune, apoi descoperi un isvor, în timpul extazului, scormonind pământul cu mâinile, în locul arătat de Sf. Fecioară.

Bernardette era tot atât de indiferentă la aclamații cât și la critici. Ceeace surprinde la Bernardette este desinteresarea ei absolută. Ea nu primea darurile de bani sau de lucruri venite chiar de la

www.digibuc.ro

înalte feţe bisericeşti şi pe care nu avea nici un motiv să nu le primească. Ea nu avea, cu toate că ajunsese vestită, nici cea mai mică vanitate, nici urmă de amor propriu. Totuşi, chiar atunci când era chemată în faţa autorităţilor, era plină de siguranţă dar modestă şi senină. Cât era de desinteresată, vedem din următorul fapt: Intr'o zi, cineva îi băgă, pe furiş, câţiva bani de aur în buzunarul şorţului ; cum îşi dete seama de aceasta, îi dădu înapoi ca şi cum ar fi ars-o. Nu primea nici lucruri sfinţite: medalii, mătănii. Necredinţa preoţilor în spusele ei, o jignea. Când i se făcea obiecţiuni, spunea numai: „Nu pot să vă lămuresc toate lucrurile, nu sunt învăţată" sau chiar „Sf. Fecioară m'a însărcinat să vă spui ceeace am văzut, nu să vă fac să credeţi".

Numărul pelerinilor din satele vecine creştea mereu, dar unii spectatori nu credeau în realitatea vedeniilor; alţii chiar nu o puteau suferi pe Bernadette. Uneori, când afluenţa era foarte mare, Bernardette a fost protejată şi condusă la peşteră de câţiva soldaţi şi de guardul câmpenesc, impresionaţi de extazele ei. Chemată în faţa judecătorului de instrucţie, care o ameninţă cu închisoare dacă se mai duce la peşteră, răspunde cu curaj că, atât timp cât va trăi, se va duce. Iar, plecând de la judecător, spuse mamei sale că nu-i e frică de nimeni, căci Sf. Fecioară o păzeşte. Trebue să spunem că funcţionarii administrativi şi judecătoreşti erau de bună credinţă, cu toată severitatea lor.

La a 14-a apariţie, Sf. Fecioară îi ordonă să spună preoţilor că doreşte să se construiască o capelă în grotă şi lumea să vină acolo în procesiune. Clerul însă se ţinea rezervat; unii din preoţi

www.digibuc.ro

își băteau chiar joc de aparițiune. Un preot, Peyramale, care o admira, îi atrase totuși atenția că nu preotul, ci episcopul e în măsură a hotărî procesiunea.

Ministerul Justiției voia să interzică acest cult ilegal al Sf. Fecioare în peșteră. Subprefectul, judecătorul, încercară să împiedice manifestarea religioasă la grotă dela 4 Martie; preotul Peyramale se opuse însă cu înverșunare la persecutarea Bernardettei.

In această zi, Joi 4 Martie, locuitorii din județ roiesc pe toate drumurile care duc la peșteră, unde Bernardette sosește înconjurată de jandarmi. Prezența acestora era necesară, spre a face ordine și s'o protejeze căci atunci când s'a întors acasă, pelerinii amenințau să-i devasteze casa spre a lua diferite lucruri ca amintiri.

Pe această vreme Bernardette făcea, — cum se zice, — minuni; așa de pildă reda vederea unei fetițe aproape oarbă, sărutând-o, iar un copil de 12 ani, foarte bolnav de ochi, fu vindecat după ce fu spălat cu apa din fântâna descoperită de Bernardette.

La a 17-a apariție, deși în timpul extazului mâna ei era în contact cu flacăra lumânării ce o avea întotdeauna când era în extas, Bernardette n'a căpătat nici o arsură [1]).

La 25 Martie, pe când ședea în genunchi și avea vedenia, Bernardette întoarse de mai multe ori ochii spre fundul peșterei, aranjat de credincioși ca o biserică. Una din prietenele ei o întreabă: „De

---

1) Ori ce neurologist nu se va putea abține de a bănui, în aceste atacuri de extaz, accese de histerie.

www.digibuc.ro

ce te-ai uitat la statui, la icoane, la vase și la florile din această capelă ?"

— „Fiindcă Sf. Fecioară se uita într'acolo cu plăcere, și eu făceam la fel" — răspunse Bernardette.

La 27 Martie are o apariție nouă, în care Sf. Fecioară îi desvăluește că ea este *Imaculata Concepție*.

Pelerinii devin din ce în ce mai numeroși.

Un raport al medicilor din localitate conchide că Bernardette nu e bolnavă; șefii clerului se opun ia internarea ei, cum voiau să facă autoritățile civile, care voiau să pună capăt acestui cult ilegal al Sf. Fecioare și eventualelor fraude pe care le bănuiau, deși, cum am spus, Bernardette și familia ei sunt cu totul desinteresaite, nu primesc nici un ban, nici un cât de mic dar dela pelerini.

Locuitorii din Lourdes după ce construesc gratis o șosea la peșteră, captează apoi apa din izvorul descoperit de Beranardette. Sf. Fecioară spusese Bernardettei și prin ea tuturor creștinilor: *„Mergeți de beți și vă spălați la fântână"*. Aceasta este un simbol care fu înțeles că toți creștinii trebue să se purifice de păcate, iar, pe de altă parte,, să se scalde în isvor spre a se vindeca. De peste o jumătate de secol s'au publicat, cum vom vedea mai jos, vindecări miraculoase, din care unele s'ar părea că turbură rezultatele științei. Dacă asupra corpului influența pelerinajului la Lourdes se poate contesta, influența asupra minților a fost însemnată. Multe suflete turburate s'au vindecat acolo. Aceasta probează că miracolele sunt totdeauna utile dacă nu necesare.

Procurorul general acuză pe Bernardette că e

www.digibuc.ro

mincinoasă. Preotul din Lourdes, Peyramale, împiedică însă autoritățile (prefect, primar, procuror) să interneze într'un ospiciu pe Bernardette, spunând: „D-lor, sunteți liberi să faceți ce credeți, însă vă rog să comunicați prefectului că eu, preotul Lourdes-ului, mă voiu găsi pe pragul casei lui Soubirous și nimeri nu va intra decât trecând peste mine", căci el avea convingerea că Bernardette nu este nici bolnavă, nici înșelătoare.

Bernardette devenise o putere, întreg orașul Lourdes ținea la ea: o vorbă, un strigăt, ar fi putut să aducă conflicte grave. De aceea autoritățile au renunțat la proectul lor, și de aci încolo Bernardette nu mai fu supărată de nimeni, Din nenorocire, din copilărie Bernardette fusese atinsă de tuberculoză, care în cursul anilor devenise din ce în ce mai gravă. Săptămâni și chiar luni întregi era silită să stea în pat. Insă vocația ei religioasă o îndreptă să intre, curând după vedenii, în mânăstirea călugărițelor dela Nevers, unde devine cunoscută sub numele de sora Marie-Bernard. Avea intenția să trăiască acolo, ascunsă, uitată de lume, dorea să fie socotită ca un nimic, Rugăciunea ei necurmată, meditația continuă, apoi notele găsite în carnetul ei intim arată la ea în cel mai înalt grad dorința de a deveni o adevărată sfântă, iar dragostea ei de adevărurile spirituale era neîntrecută. A îngrijit și bolnavi. Ca infirmieră era blândă, delicată, dar strașnică în îndeplinirea ordinelor ce primea dela medici. Totuși, era neînțeleasă și neprețuită de superioara ei, care nu admitea ca Sf. Fecioară să fi vorbit unei fete amărîte și ignorante. Bernardette suferea, însă prin suferință se înălța sufletește. In Februarie 1879,

www.digibuc.ro

ftizia luă o formă galopantă şi Bernardette muri în Miercurea Paştelui, zicând: *„Sf. Marie, Maica Domnului, roagă-Te pentru păcătoasa de mine"*.

Corpul Bernardettei fu îngropat într'un cavou făcut în centrul capelei, unde rămăsese venerată până la 22 Septembrie 1909, dată când se constată, cu prilejul desgropării, că nu intrase deloc în putrefacţie. In 1925 fu făcută, de Biserica catolică, sfântă, şi aşezată într'o raclă simplă, într'o capelă dela intrarea Bisericii Mânăstirii din Nevres.

Sentimentele religioase ale Bernardettei găsind ecou în sufletul pelerinilor din localitate, din Franţa şi de aiurea, au dat un impuls manifestaţiilor sentimentului religios, încât s'a construit o *criptă*, o *basilică* şi o *biserică*.

Cripta a fost în mare parte tăiată în stâncă. La ea se merge prin două galerii. In criptă este aproape întuneric, pentru că lumina zilei este micşorată de vitralii. Se vede însă flacăra tremurătoare a 23 de lămpi. Pretutindeni străluceşte pe zid, sub reflexele lămpii, inimi de aur, de argint de vermeil, şi diferite ex-voto de marmoră reprezentând părţi ale corpului lăsate de aceia cari s'au vindecat acolo. Deasupra criptei se înalţă o basilică în stilul secolului al XIII-lea.

L'église du Rosaire (biserica mătăniilor) este la acelaş nivel cu grota. Aşezată în faţa basilicei, de care este despărţită printr'o terasă, ea aminteşte mătăniile pe care le avea în mână Bernardette, când se prosterna şi se ruga înaintea Sf. Fecioare.

La Lourdes, când e multă lume, slujba religioasă începe la miezul nopţii. Ea ţine până la

www.digibuc.ro

prânz la altarul grotei cât și la altarele basilicei și bisericei mătănilor.

Pelerinii se roagă, în genunchi, în fața peșterii; beau apă din isvor. Brancardierii duc bolnavii de-i scaldă la piscine.

Unii pelerini, Bretoni și Vendeeni, urmează drumul pe care-l făcea și Bernardette, adică dela biserica parohială din Lourdes la stânca Massabieille; ei străbat o parte din oraș cu prapurele în vânt, cântând rugăciuni.

Toate clasele sociale se întâlnesc aci: nobili, țărani, ofițeri, literați, lucrători. Toate costumele din toate provinciile Franței și din diferite țări, toate limbile sunt reprezentate aici. Vine lume chiar din fundul Oceaniei.

Vara, pelerinii se roagă toată noaptea în fața grotei.

La Lourdes se poate constata încă și azi miracolele pe care le face credința — care poate muta munții din loc, după cum este scris în Sf. Scriptură. Acțiunea sugestivă pe care o produce întregul spectacol de la Lourdes este incomparabilă. Ea are chiar asupra boalelor organice o acțiune mult mai mare decât aceea pe care o pot admite medicii . Când vedem evlavia nemărginită, credința fără limită ale bieților bolnavi, ne explicăm, până la un punct, de ce această acțiune sugestivă poate să fie atât de mare.

Dar, când oamenii cu judecata rece, printre care în primul rând suntem noi, medicii, socotim că numai afecțiunile tuberculoase, care nu pot fi influențate prin sugestie, reprezintă cam jumătate din cazurile care își caută vindecarea la Lourdes,

www.digibuc.ro

iar, pe de altă parte, având în vedere că pentru tuberculoși greutățile călătoriei, emoțiile prin care trec și lipsa sfaturilor medicale sunt atâția factori răufăcători, trebue, după cum admit și mulți medici catolici, ca bolnavii să fie preveniți în această privință. Afară de aceasta, de multe ori insuccesul pelerinajului la Lourdes zdrobește sufletul bolnavului, care pornise de acasă cu atâta entuziasm, — zice d-rul german Aigner [1]).

Jean de Beaucorps [2]) descrie totuși următoarele cazuri vindecate la Lourdes :

Leonie Levêque a venit, la 15 Iulie 1908, la Lourdes, având pe frunte o leziune de 5 cm., cu două găuri care supurau și pentru care suferise în zadar șeapte operații. Nu putea să mai înghită de 15 zile, decât apă. Starea ei generală era gravă, și suferea foarte mult. Aflându-se în grădină la Lourdes, se produse vindecarea ei *subită* la ora 6 din acea zi, în timpul unei slujbe religioase. Din acest moment, bolnava merge, mănâncă și doarme fără suferințe. La miezul nopții rana începe să se cicatrizeze, cicatrizarea fiind completă după 2 zile — fapt constatat de medicii dela Lourdes și de medicii obișnuiți ai bolnavei.

Henriette Hauton avea înfățișarea unei mumii uscate, din cauza vărsăturilor permanente și a unei diarei incoercibile, la care se asociaseră, de 9 ani, hemoragii ale stomacului și intestinelor. Aceste fenomene au durat ani de zile. Ajunsese să aibă 18 kilograme greutate. Transportată la Lour-

---

1) Die Wunderheilung von Lourdes, de Dr. Ed. Aigner Die Umschau 1 Januar 1913.

2) Contele Jean de Beaucorps. Lourdes — les guerisons.

www.digibuc.ro

des, i se face loțiuni pe piept cu apă din piscină, i se dă un pahar cu apă înghețată ca să bea. Acest pahar opri definitiv vărsăturile și chiar disenteria. A doua zi, fiind pe un brancard, în timp ce procesiunea trecea și bolnava primea binecuvântarea, simți că îi reveni brusc forțele și strigă: „M'am vindecat! Ce bun e Dumnezeu!"

Toate fenomenele dispăruseră brusc, pofta de mâncare reveni și bolnava se transformă într'o fată sănătoasă în timp de 2 zile. După 3 luni cântărea 50 de kilograme.

La 16 Iulie 1912, Dr. Jean Bon a prezentat public în fața Facultății de medicină din Lyon, o teză intitulată: *Asupra câtorva vindecări dela Lourdes*, din care luăm următoarele:

In 1906, un ziarist Jean de Bonnefon ceruse ca Lourdes să fie închis în numele higienei: Dr. Eugène Vincent, profesor agregat la facutatea de medicină din Lyon, răspunde D-lui de Bonnefon bazându-se pe știrile pe care le primise dela mai multe mii de doctori atât francezi cât și străini în modul următor.

Cine sunt medicii care au redijat certificatele dela Lourdes? Dupe profesorul Vincent dela Lyon 350 medici au isscălit că „își îndeplinesc o datorie recunoscând că la Lourdes se petrec vindecări nesperate, printr'o acțiune specială, pe care știința n'a cunoaște și pe care n'o poate explica numai prin forțele naturei". Și printre numele trecute în această listă găsim 42 interni și foști interni ai spitalelor, 42 medici și chirurgi ai spitalelor, 12 profesori de Facultate și 2 membri ai academiei de medicină (Duret, Ch. Fiessinger).

www.digibuc.ro

Trebue să se știe că la Lourdes bolnavii sunt examinați de medici la sosirea lor și după aceea.

La pagina 172 a lucrărei sale *„Quelques cas de guérison de Lourdes et la Foi qui guerit* Dr. *Vouch* ne dă cazul D-rei Aurélie Huprelle care, dupe Dr. Hardivilliers, prezenta la 20 Aprilie 1895, când acesta o văzu întâia oară, fenomene de tuberculoză pulmonară.

Dupe o lună toate simptomele se agravaseră. Se formase o cavernă mare sub clavicula stângă.

Dispnea, durerile toracice, junghiurile complectează tabloul. Dr. Hardivilliers o revăzu când s'a suit în trenul pentru Lourdes la 19 August. Bolnava semi-agonică, împiedica pe vecinii din vagon să doarmă din cauza respirației zgomotoase. Afară de aceasta geamurile fură scoborâte din cauza putoarei respirației ei. La 7 de dimineață brancardierii o iau în primire, o hemoptizie se produce pe când bolnava era transportată astfel la peșteră. Intinsă pe o pânză în formă de hamac, D-ra Huprelle fu cufundată în piscină. După o senzație de constricție și de anixitate urmă o bună stare desăvârșită. Bolnava se declara vindecată. După aceia mânca cu poftă și dormi un somn reparator.

La biroul de constatări dela Lourdes, prof. Soulié dela Lyon, membru al Academiei de medicină, examinând bolnava, chiar în aceiaș zi de 21 August, cu dr. Boisarie, nu putu constata vre o urmă de leziune tuberculoasă. La 30 August Dr. Hardivilliers constată și el că toate simptomele de tuberculoză dispăruseră.

După 13 ani, la 3 Februarie 1908, D-rul Giraud făcând radioscopia D-rei Aurélie Huprelle constată leziuni vechi de tuberculoză vindecate.

www.digibuc.ro

Prof. Maurice Letulle, membru al academiei de medicină, confirmă și el tuberculoza acestei bolnave, eliminând ipoteza unei afecțiuni nervoase (histeria).

Prof. Gueniot, fost președinte al Academiei de medicină, fu de aceeaș părere cu Letulle și conchise că având în vedere intensitatea leziunilor și repeziciunea vindecării nu se poate explica prin datele actuale ale științei.

Când Carrel, ilustrul învățat dela Rockfeller Institue din New-York, era tânăr prosector la Lyon, îngrijea pe o fată de 12—13 ani atinsă de o supurație rece a fossei iliace drepte. După toate tratamentele medicale și chirurgicale neobținând nici o ameliorare, imitând pe Charcot și pe alții, Carrel recomandă bolnavei să se ducă la Lourdes.

La o masă la care participă mai mulți profesori, Carrel povesti numai faptele miraculoase, nefăcând nici un comentariu.

„Inutil să mai insistăm", tăie profesorul C... cuvântul lui Carrel. „Cu asemena idei, D-le, pot să spun că nu vei avea nici un rost printre noi. Nici o dată Facultatea de medicină din Lyon nu-ți va deschide porțile".

„Atunci", zise Carrel „dacă este așa, mă duc..." și s'a dus în America la Institutul Rockeffeller unde a devenit o lumină a biologiei moderne.

Molinery, fost intern al spitalelor, dă 4 cazuri de vindecare la Lourdes și anume: un cancer, un morb al lui Pott, o encefalită, o tuberculoză pulmonară. Vindecarea în aceste cazuri a fost bruscă, atunci când boala atinsese maximum, ceeace pare anormal și în contradicție cu mersul progresiv al

www.digibuc.ro

boalei. Neapărat că se fac rezerve asupra acestor pretinse vindecări.

Intr'o teză prezidată la Paris de Loeper, decan fiind D-l Roger, D-nul Henry Monier spune [1]) că:

Bolnavi gravi, suferind de turburări funcționale și organice diferite, recunoscuți incurabili sau foarte încet curabili de către medicii care îi îngrijeau, au fost vindecați brusc, o femeie pe când se găsea la bae la piscină, altele două pe când asistau la slujba religioasă. Femeia care schiopăta fiindcă îi lipsea trei centimetri la membrul său inferior drept, n'a mai schipătat, ambele sale membre inferioare au dobândit o lungime egală; acele femei care nu mai puteau să se dea jos din pat, și să meargă, una fiind cahectica avansată, cealaltă fiind atinsă de boala lui Pott complicată cu paraplegie, s'au sculat și au mers.

Din acest moment, aceste bolnave au reluat, odată cu revenirea funcțiunei normale a corpului lor, viața pe care o duceau înainte de boală; semnele boalei au dispărrut repede. Autorul crede că bolnavii s'au vindecat fiindcă au crezut. Și în privința autentității acestor vindecări sunt sceptici, pentru care efectele credinței nu pot învinge legile naturii.

Zola care în 1892 a vizitat Lourdes, a întrebuințat, în romanul său cu acelaș nume, o metodă criticată de medicii dela Lourdes. Pe de o parte a negat, în parte, miracolele constatate la Lourdes, iar pe de altă parte, a căutat să le explice. Teoria lui se reduce la fraza: „suflul vindecător al mulți-

1) Dr. Henry Monier. Etude medicale de quelques guérison survenues à Lourdes. Thèse de Paris, 7 Avril 1930

www.digibuc.ro

milor", care se referă la atmosfera morală dela Lourdes cu rugăciuni, cu fiorul religios care pătrunde până la oase, sau de sugestie dacă ne gândim la o putere curativă psihică. Zola nu precizează însă care din aceste două forțe intervine.

Pe de altă parte Zola schimbă chiar faptele în romanul său („Lourdes"), după cum arată Jean de Beaucorps în cartea sa *„Lourdes"*, deși chiar la Lourdes , la un banchet ce i s'a oferit de liberi cugetători, spusese că deviza lui este „faire de la verité et encore de la verité".

In romanul lui Zola, Beaucorps găsește descrise la repezeală 20—30 vindecări obținute realmente la Lourdes. E drept că Zola cercetează și 4 vindecări importante, pe care le văzuse însuși, dar pe care le prezintă tendențios. Unul din cazuri de vindecări din roman se referă la un personaj închipuit. Celelalte 3 nu corespund cu faptele reale, cu miracole copiate după natură. Iată-le:

1. Clementina Trouvé, atinsă de o osteo-periostită calcaneului rezistentă la tratament după Dr. Cibiel din Lusignan (Vienne) și-a cufundat în apa dela Lourdes piciorul bolnov, și l-a scos vindecat imediat. Faptul acesta e confirmat printr'un proces verbal făcut imediat de mai mulți medici. Zola în romanul lui o tratează pe bolnavă drept exageratoare, vindecată însă într'un chip îndelungat.

2. Marie Lemarchand atinsă de Lupus al feții și având o parte a corpului paralizată e descrisă în toate amănuntele de Zola. Sosită la Lourdes la 20 August 1892 se prezentă la piscină a doua zi, 21 August, pe la orele 4 p. m. Intră în bae, fără ca apa să-i fi atins fața, și simți o arsură groasnică

www.digibuc.ro

care s'a propagat în tot corpul. După durere, se simți foarte bine și smulgându-și pansamentul strigă: „sunt vindecată!". In adevăr, partea paralizată se putea mișca, tumefacția rănilor dispăruse, supurația încetase, cicatrizarea se făcea instantaneu. Acest fapt fu constatat imediat de Dr. d'Hombres, care se găsea atunci la piscină. Vindecarea ei fusese atât de însemnată încât medicul ei curant, Dr. Néelle, nu o mai recunoscu. Și în acest caz Zola descrie bolnava ca fiind vindecată lent, prin aplicații constante cu apa dela Lourdes.

3. Maria Lebranchu, descrisă de Zola sub numele de la Grivotte, o ftizică în gradul al III-lea, cu bacilul lui Koch în profunziune. Scuipa sânge aproape zilnic. Pleacă în stare gravă la Lourdes; pe drum era gata să sucombe. Ajunse la Lourdes aproape în agonie, la 20 August 1892. Chiar în ziua aceasta fu dusă cu brancardul la piscină; băeșița nu voi să o lase să intre în apa rece ca ghiața fiindcă îi era frică că va muri în bae; dar bolnava ceru cu insistență. Deabea intrată în bae, simți dureri atroce. I se părea că i se arde pieptul cu un fier roș, pe urmă simți o bună stare nespusă și sări în sus, simțindu-se puternică pe picioare și strigă: „M'am vindecat!".

Această ftizică care de 9 luni nu părăsise patul, merge, se duce la grotă, apoi la biroul de constatare unde se găseau vreo 30 medici. Examinată de câțiva dintre aceștia, încheierea a fost că ea era perfect vindecată; nu se mai găsea nici urmă de leziune pulmonară. Și Zola, care era atunci de față, o descrie în roman ca pe o femeie cu o mare voință și o bucurie de a trăi tot atât de mare, care spusese de mai înainte că se va vindeca. Vindecarea,

www.digibuc.ro

după Zola, fusese deci în cazul de față rezultatul unei sugestii. Din acest punct de vedere orice neurologist, nu poate avea o părere cu totul deosebită de aceia o romancierului. Cele mai multe din vindecările numite miraculoase sunt datorite autosugestiunei, care se sprijină pe dorința și credința bolnavului de a se vindeca.

III. — MAGLAVIT ȘI PETRE LUPU

Comuna Maglavit e situată în Oltenia, între Calafat și Cetate, în dreptul cotiturei pe care o face Dunărea înainte de a se îndrepta spre Calafat. Comuna are peste 5.000 suflete și e situată la vreo 4 kilometri de malul Dunării. Intre fluviu și Maglavit e lunca, teren inundabl. acoperit cu nisip și pădure tânără de salcâmi, care au fost tăiați rămânând buturugile și lăstari. In anul 1907, la 14 Octombrie se naște Petre, fiul lui Gheorghe Preda Lupu, locuitor sărac din Maglavit. De mic rămânând fără tată, a trăit nenorocit lângă o mamă care îl iubea puțin. In urma unei boale, vărsatul, rămase surd și mut, și trăia ascultător și blând în casa unui tată vitreg, plin de răutate, care îi dădea, cu multă părere de rău, o bucată de mămăligă. Când s'a făcut ceva mai mare muncea la plugărie alături de tatăl său vitreg ; mai târziu, pus să păzească vitele sătenilor, simbria ce o lua intra tot în chimirul acestuia. Vitele însă au fost mai blânde cu bietul Petrache căci îl făceau să uite răutatea oamenilor, de aceia el le iubea mult. Când vedea pe cineva că da în o vită, i se umpleau ochii de lacrămi și după ce proprietarul

www.digibuc.ro

ei își potolea furia, Petrache se ducea și mângâia locul lovit de biciu sau de ciomag.

Mai în urmă și-a făcut o stână pentru oile sătenilor și și-a înjghebat o mică gospodărie. S'a căsătorit cu o femeie săracă dar înțelegătoare și gospodină. Au un copil.

Petrache Lupu este un om cinstit cum rar se mai găsește altul. Când uneori în turma lui intra o oaie străină nu are astâmpăr până ce nu dă de păgubaș. Inapoiază banii găsiți și silește pe alții să facă la fel. Astfel când a găsit zece mii de lei i-a dus stăpânului. Iarna tatăl său vitreg, ca să se încălzească, fura crucile din cimitir, și făcea foc cu ele. Petrache plângea și tremura de mâhnire, departe de foc, să nu-l ajungă căldura și nici lumina lemnului morților. Când au dormit cu toții, a luat crucile și le-a dus la cimitir, înfigându-le la fiecare din mormintele de unde fuseseră luate.

„— De ce iei umbra morților, tăticule? Lasă crucile acolo, săracii, să le țină umbră!" zicea Petrache Lupu. Cinstit și credincios ajunsese Petrache Lupu la vârsta de 29 ani. Fusese reformat din armată pentru „debilitate mintală" și greutate în vorbire. In ziua de 31 Mai 1935, era într'o Vineri, trecând Petrache Lupu în dreptul a trei buturugi din pădure, i-a eșit în cale un moș cu barbă albă și lungă până la brâu, mustăți foarte lungi și împreunate cu barba. In loc de îmbrăcăminte avea peste tot numai păr alb ca mătasea, care îi acoperea corpul până jos la degetele picioarelor, ca un fel de sarică ciobănească. Sta în aer, la vreo 2 palme de pământ. Dela el venea un miros așa de frumos cum nu se întâlnește la nici o floare de câmp sau grădină — ceva care aduce cu mirosul

www.digibuc.ro

de smirnă. Moșul i-a spus: „Nu-ți fie frică. Să te duci să spui la lume, la părintele, la primărie și la biserică, că dacă oamenii nu se potolesc, dacă nu țin sărbătorile, dacă nu se lasă de rele și dacă nu vin la biserică, atunci, foc, atunci le rup muncile".

După aceste cuvinte, Moșul s'a înălțat într'un nor pătrat și luminos. Când a ajuns P. Lupu la stână, n'a spus la nimeni nimic, ca să nu fie luat în râs. A doua Vineri (7 Iunie) i-a eșit în același loc Moșul din nou în cale care i-a zis: — „De ce n'ai spus la lume ce ți-am zis?" Petrache i-a răspuns: — „Am uitat" și s'a închinat, apoi a adăugat — „Doamne iartă-mă, că am să spui!" — „Bine, te iert, dar să spui la lume tot ce ți-am poruncit". Apoi Moșul a dispărut ca și întâia dată. Petrache Lupu s'a închinat, însă ajungând la târlă și de data aceasta s'a spus la nimeni nimic, frica că lumea va râde de el fiind mai puternică decât porunca „Moșului".

A treia Vineri (14 Iunie), în același loc ca și dățile precedente, l-a oprit iarăș Moșul zicându-i: — „Dece n'ai spus la lume ce ți-am spus întâia și a doua oară?" Petrache i-a răspuns și de data aceasta: — „Am uitat". Moșul, cu glas gros și tare, i-a zis: — „Nu te mai iert". Totuși după ce Petrache i-a cerut iertare, făgăduindu-i că de data aceasta îi va îndeplini porunca, Moșul a cuvântat iarăși:—„Să spui la lumea cu care te întâlnești că dacă nu se potolește, dacă nu țin sărbătorile, dacă mai fac rele, dacă nu vin la biserică să se roage, dacă nu se apropie, atunci foc, atunci le rup muncile". P. Lupu i-a zis: — „Stai, să mă duc întâiu la oi". Moșul i-a răspuns: — „Haide că merg și eu". P. Lupu i-a zis: — „Hai Moșule". Au plecat amân-

www.digibuc.ro

doi spre stână. Moșul mergea, însă prin aer, la două palme de pământ. Ajuns la stână P. Lupu a trecut să mulgă oile. Moșul care stătea lângă el îi spunea mereu : — „Să te duci chiar acum în sat și să spui la lume". La stână se mai găseau atunci Ioniță Săvescu din Maglavit și alt cioban mai mic, Florea N. Pavel, care au auzit cum vorbea Petrache cu „Moșul" pe care însă nu-l vedeau, nici nu-l auzeau și l-au întrebat pe Petrache cu cine vorbește. Petrache, când voia să le răspundă, îi venea amețeală și nu putea scoate o vorbă. După ce și-a aranjat treburile la stână, a plecat spre sat, întovărășit de Moș. După vreo 50—60 metri de drum, Moșul i-a spus: — „Am să mai vin odată, după ce tu vei fi spus la lume și să văd ce o să facă lumea. Am să-ți port de grije". Petrache s'a închinat iar Moșul i-a mai spus cu glas gros: — „Să te duci, auzi?". Petrache mai spune că i-a mai lăsat o vorbă mare, dar pe care n'are voie s'o spună nimănui, până ce Moșul nu vine iarăși. Și Moșul s'a înălțat tot într'un nor pătrat și luminos.

A doua zi Sâmbătă, Petrache Lupu a fost desteptat din din somn de o putere care îl împingea să meargă în sat. Pe la 10 dimineața, a început să povestească cele petrecute nevestii sale și la toți cu care se întâlnea în drum, precum și preotului Bobin, pe care l-a găsit acasă, la primărie. Au venit apoi ziariștii și funcționari dela poliția din Calafat.

Duminica, la biserică, pe la sfârșitul predicei, cum Petrache ședea cu capul în jos a simțit că cineva nevăzut l-a apucat de bărbie și i-a ridicat capul în sus. Atunci a văzut în altar,

www.digibuc.ro

plutind prin aer, pe acelaș „Moș", care i-a făcut semnul crucei, al binecuvântării adică.

De aci înainte personalitatea lui Petrache Lupu se schimbă. In cursul săptămânii îndemna lumea să vină la biserică și să se roage lui Dumnezeu pentru iertare. Să nu muncească în zilele de sărbători... și toate celelalte porunci ale Moșului: să numai mintă, să nu dușmănească, să nu fure, să nu curvească, să-și respecte părinții și pe cei bătrâni, să postească posturile, femeile să nu mai avorteze. In ziua de 7 Iulie a avut o nouă arătare anume o stea luminoasă și mare tot la locul arătării, iar ca la un stat de om deasupra lui, a văzut pe același „Moș", care i-a făgăduit că toamna aceasta sau alta, dacă lumea se va pocăi, va face cu această stea semnul crucii, în fața lui Petrache și a oamenilor dacă lumea se va pocăi, Moșul va lăsa această stea în jos. Atunci Petrache să spună lumii să pună mâna pe ea. Ea însă se va ridica în sus și nu o vor putea prinde; va mai face semnul acesta încă de două ori. După aceasta ciobanul va anunța lumea că va începe prăpădul.

Duminică, 14 Iulie, la slujiba bisericească făcută de 7—8 preoți, din parohiile vecine și de preotul Nicolae Bobin din Maglavit, a venit lume și din alte sate, vreo 2—3000 oameni. Apoi s'a făcut o procesiune la locul cu vedenia. Acolo erau adunați peste 10.000 oameni, după aprecierea susnumitului preot. In timpul slujbei P. Lupu a văzut plutind asupra lumii acelaș moș. S'a colectat de cioban 7000 lei ce s'a depus la Casa de Economie pentru a se cumpăra 2 troițe și a se zidi fântâna ciobanului în ciment. La câțiva pași depărtare de stână se afla o fântână primitivă săpată de Petra-

www.digibuc.ro

che. In locurile acestea foarte mulți ciobani au încercat zadarnic să dea de apă, numai Petrache Lupu a avut mai mult noroc. Sătenii cred că e o fântână făcătoare de minuni. In apropierea unei tufe Petre a înfipt o cruce de brad pe care o mână nedibace a însemnat următoarele: „Petre G. Lupu ciobanul care s'a întâlnit cu Moșu — Să închine, să pupe". Alături de cruce Petre a ridicat un adăpost, în mijlocul căruia are grijă să aprindă lumânări și tămâe. Increderea lui Petre în oameni este foarte mare, în cât banii, care i-a căpătat deia pelerini pentru ridicarea unui altar care să arate locul unde Dumnezeu a vorbit prin el oamenilor, îi lasă lângă cruce și nimeni nu se atinge de ei.

Lumea vine aci, aprinde lumânări și se roagă. La început unii, necredincioși, cereau ca ciobanul să fie arestat, iar credincioșii cari veneau să aprindă lumânări, tămâe, candele să fie îndepărtați. Prin intervenția D-lui senator Valăreanu și a altora, ciobanul a fost lăsat nestingherit.

Autoritatea morală a ciobanului e foarte mare. El e numit „prea sfântul", rugăciunile le face el, lumea se închină și îl roagă pe el să intervină la „Moșul". Ciobanul nu primește bani pentru sine.

Preotul satului se ocupă cu mersul încasărilor într'o ladă, seara se face numărătoarea de către delegația comitetului instituit pentru ridicarea unei biserici. Ciobanul pune și el iscălitura, fiindcă a învățat să iscălească.

Unii pelerini „cei buni la Dumnezeu", printre care sunt și multe persoane culte, văd în jurul ciobanului predicator un nimb luminos în care se disting figuri sfinte.

www.digibuc.ro

Ciobanul, suit pe o estradă lângă o mare cruce, ridicată cu cheltuiala D-lui Dr. Albu, medic al sanatoriului cu acelaș nume din Craiova, vorbește oamenilor. Această estradă e situată în câmp liber.

In spre apus de această cruce, în mijlocul pădurii, se găsește locul sfânt, cu cele trei buturugi, unde s'a arătat Dumnezeu. Cei care au ascultat predica vin și se așează pe locul acesta, sărutând pământul și buturugile și se ung cu seva ce curge în picături din câțiva plopi buboși, din cauza unor paraziți cari au pătruns prin coaje în canalele sevei.

Aci zac, pe nisip, sutele de infirmi, incurabili și necăjiți, cari așteaptă mila lui Dumnezeu.

Administrația a luat măsuri ca pelerinii să nu șadă în comună. In schimb situația regiunii vizitate de pelerini era, în vara anului 1935, când am vizitat eu Maglavitul, destul de serioasă din cauza enormei aglomerații de oameni, lipsiți de cele mai elementare măsuri de higienă.

Administrația a luat însă măsuri și în această privință contruind latrine, arzând gunoaele. Apa de băut se ia din patru fântâni construite de curând și din izvoarele ce ies din poalele luncii Maglavit. Totuși, din cauza aglomerației, fântânile sunt asaltate de oameni care își introduc în găleți sticlele, cănile și toate cioburile. Pentru a se evita aceasta, s'a adaptat pompe la aceste fântâni. Treptat situația sanitară s'a ameliorat, 2 medici și 5 agenți sanitari au lucrat în acest sens. Din ordinile D-lui Dr. Viorel Popescu inspector sanitar, s'au construit latrine, o baracă dispensar și infirmerie, o stație de băi și deparazitare.

www.digibuc.ro

Pelerinii se culcă pe pământ, în aer liber, într'o promiscuitate desgustătoare. Lângă orbi, paraliticii, bolnavi cu cancer, cu fistule tuberculoase, ulcere varicoase. Este impresionantă stăruința acestor nenorociți de a sta cât mai aproape de locul unde a apărut vedenia.

P. Lupu, cu bunul lui simț, a înțeles dispozițiile administrative care cer ca ori ce pelerin să nu stea mai mult de trei zile în localitate. El argumentează astfel: dacă „Moșul" nu i-a vindecat în câteva zile, e semn că bolnavul are păcate multe și trebue să plece. Numărul pelerinilor se ridică în timpul verei la 20.000 pe zi, iar la începutul lui Septembrie 1935, într'o Sâmbătă, cu ocazia venirii Episcopului, numărul s'a ridicat chiar la 50.000. La această dată banii lăsați depășiseră un milion lei. Pelerinii au tendința a lăsa pe seama preoților bisericii colectarea banilor, etc. și ei se încred absolut în omul simplu dar desinteresat care e ciobanul. La începutul lui Noembrie, Vinerea, pelerinii erau abea 2—3000.

P. Lupu spune singur că a fost reformat din armată după un tratament contondent, fără rezultat, căci era bănuit că simulează prostia și mutismul. De fapt, el nu a fost mut ci cepeleag și cu un vocabular redus. Aceste defecte ale vorbirei s'au ameliorat mult prin faptul că vorbește zilnic poporului credincios. S'a publica într'un ziar din Capitală, foaia matricolă a lui P. Lupu. Credem că reproducerea ei astfel cum e întocmită în registrul Cercului de recrutare Craiova, poate interesa:

www.digibuc.ro

Nr. matricol 13830 — Ctg. 1929.
Cerc. Recrut. — Craiova.
Corp. — Rgt. 31 Inf. Calafat.

Naționalitatea — român.
Religia — ortodox.
Născut în anul — 1907
Luna — Octombrie.
Ziua — 14.
In comuna — Maglavit.
Plasa — Calafat.
Județul — Dolj.
Fiul lui — (Dinu) Gheorghe
Și a lui — Florica.

Talia — 162 / 83.
Părul — castaniu
Ochii — căprii.
Nasul — potrivit.
Bărbia — potrivită
Fața — smeadă.
Sprâncenile — castanii.
Fruntea — potrivită.
Gura — potrivită.
Semne particulare — n'are.

M u t a ț i i

20. III. 1929. — Prezent fără reclamație. Admis bun pentru infanterie.

La vizita medicală amânat: *Otita medie supurata.*

19. III. 1930. — Amânat a doua oară. *Debilitate mintală.*

www.digibuc.ro

10. III 1931. — Lăsat la vatră fiind dispensat medical. Clasat *„Impropriu serv. militar, pentru surdo-mutism provenit din sifilis ereditar"*.

La corp. Art. 74 legea Recrutării. Ordin de zi Nr. 176 / 931. Rgt. 31 Inf.

Din cercetările mai amănunțite ce am făcut la Craiova rezultă că Petrache Lupu a fost dispensat medical la 10. III. 1931, după o scurtă internare în Spitalul militar a Corpului I de armată, unde la această dată sosesc pentru stabilirea poziției militare sute de bolnavi, cari urmează să fie examinați de specialistul respectiv, li se face probele de laborator și apoi cu diagnosticul stabilit sunt prezentați D-lui general medic Vasilescu August pentru a-i vedea și a da ultima hotărîre. Pentru P. Lupu diagnosticul a fost: „otită medie supurată bilaterală cu perforația largă a ambelor timpane, ușoară idioție", iar în foaia de observație nu este trecut decât numai examenul local, clinic al urechilor. *Nu se mai găsește în acea foaie nimic asupra antecedentelor sale heredo- colaterale sau asupra vreunui examen care să susțină diagnosticul de ușoară idioție.* N'am putut afla cine a pus în foaia matricolă diagnosticul de sifilis hereditar. Dacă P. Lupu ar fi prezentat ceva în aceasta direcție n'ar fi scăpat medicilor de la Spit. militar din Craiova. E vorba deci de o eroare.

Azi e într'o continuă iritație din cauză că lumea îi cere să vorbească și să se roage mereu pentru vindecarea miilor de bolnavi. Se spune că anterior vedeniei și chiar la începutul pelerinajului P. Lupu vorbea calm, greoi, Azi a devenit vorbăreț. Procedeul lui pentru încercarea vindecărilor e ur-

www.digibuc.ro

mătorul: El afirmă că nu e nici sfânt nici doctor, dar, după ce ascultă păsurile celor ce vin la el, invită lumea din jurul lui să se roage cu el lui Dumnezeu. Fraza întrebuințată este: „Doamne ajută pe cei orbi să vadă, pe surzi să audă, pe cei muți să vorbească, etc". Apoi se închină și face numeroase cruci.

După D-l Dr. Viorel Popescu, inspector sanitar, gesturile ciobanului nu sunt nici de bine-cuvântare, nici de implorare, ci gesturi dezordonate, neadecvate la vorbire. Când i se comunică că bolnavul nu s'a vindecat, el răspunde: — „Ce să-ți fac, ai păcate grele, roagă-te la „Moșul", dute la locul vedeniei și roagă-te; așteaptă!" I se cere să binecuvânteze obiecte ca batiste, cămăși, etc., să atingă bolnavi. El refuză întâi să binecuvânteze, căci zice că nu e nici sfânt dar, la insistențele pelerinilor, atinge lucrurile și bolnavii. Pune mâna pe orce bolnav, pe orice bubos, fără nicio frică, căci, zice, el „Moșul" i-a dat curaj. Această muncă îl enervează, se dă jos după estradă, dar lumea se ține după el, îl atinge cu mâinile, îl roagă să vină la locul vedeniilor, să vindece pe cei netransportabili. In cele din urmă numai apărea pe locul viziunei decât de 2 ori pe zi, dimineața la ora 11, și după amiază la ora 3.

Sub influența lui P. Lupu locuitorii din satele vecine duc o viață mai morală. Nu se mai mănâncă decât rar carne, nu se mai întâmplă furturi, bătăi. Medicul legist al județului Dolj, comunică că dela 1 Iunie până la începutul lui Septembrie 1935 n'a mai avut niciun caz de medicină legală. La biserică totuși nici acum nu prea se duce lumea; se aduce

www.digibuc.ro

de poporeni acuzații grele preoților de sat. Un fapt e sigur : orice lucru pierdut pe câmpul pelerinajului e adus la cioban, care, întrebând mulțimea, îl restitue păgubașului. Pelerinii vin din toate părțile țării, întrebuințând toate mijloacele de locomoțiune. Se organizează trenuri complete. Vin chiar familii evreești. Sunt oameni care vin pe jos dela mari depărtări, considerând drumul istovitor ca un ispășitor de păcate. Ajung la Maglavit, după zile și nopți de drum, flămânzi și istoviți — dar cu câtă fericire în suflet! Numărul bolnavilor vindecați sau ameliorați nu se poate stabili. Episcopul Bartolomeu al Râmnicului a venit însuși să se roage pe locul vedeniilor din Maglavit. Cu această ocazie, Sâmbătă, 14 Septembrie 1935, P. Lupu a asistat la slujba religioasă dela biserica din sat, iar la ora 9, în fruntea unei imense procesiuni, între preoțime și jandarmi, care îl apără de semnele de devotament ale mulțimii, a pornit pe drumul de curând tăiat prin pădure până la târla din marginea Dunării.

Dealungul șoselii, câteva zeci de mii de oameni se închinau înșirați pe două rânduri. Mii de bărbați și femei îi așteptau în genunchi trecerea. Petrache nu le făcea nici un semn, nu le spunea nici o vorbă. Mergea drept, și se lăsa atins, ca în vis, de către o mână scăpată printre jandarmi. Era obiectul unei continue adorații mistice, care, la schilozi și bolnavi, ia forme de delir. Nimeni n'are o umbră de îndoială. Mătăniile și îngenunchierile nu iau sfârșit decât la 9 și jumătate când cortegiul ajunge lângă vechea târlă. Acolo episcopul Vartolomeu așteaptă, în mijlocul unui sobor de 20 preoți, sosirea ciobanului.

www.digibuc.ro

Se ridicase pe locul acela o estradă înaltă străjuită de nouă cruci imense înconjurate de verdeață. Lumea în jurul ei, formează o mare de capete. Unii ziariști pretindeau însă că ar fi fost o sută de mii. Alții vorbesc de 60—70 mii. Drept este că în acea Vineri, până spre înoptat, au tot venit convoae de căruțe pline cu pelerini din toate unghiurile țării, din Transilvania, din Banat, chiar de departe din Maramureș și trenurile obișnuite nu mai puteau încărca pe toți călătorii. Dela București și dela Craiova s'au format 3 trenuri speciale cu câte 20—25 vagoane, care au descărcat în stația Maglavit circa 30 de mii de inși.

Slujba Episcopului începe la ora 9 și jumătate. Cu toată instalația de megafoane din cele patru colțuri ale câmpiei, corul preoților se aude foarte slab. Se roagă unii, alții vorbesc. Își povestesc minunile. Intr'o parte se spune că două femei au născut... Deabea când începe Petrache să vorbească liniștea devine completă și cuvintele lui pot fi din loc în loc auzite.

— „Moșul a spus · Oamenii să se înțeleagă între ei... Toți suntem frați... Nu vă învrăjbiți...".

Și lumea ascultă îngenunchiată. Câte o femeie din apropierea estradei, întinde în spre mâna ciobanului o batistă, o floare, o creangă, o bucată de hârtie... Petrache o atinge cu mâna. Femeia e mulțumită. Dacă nu poate să-i vorbească măcar atâta cere dela el. Să aibă un obiect atins de mâna lui.

La ora 11, Episcopul, preoții și Petrache coboară estrada și în fruntea unui cortegiu se îndreaptă spre locul unde a fost hotărîtă clădirea nouei biserici. Acolo, după o nouă slujbă divină,

www.digibuc.ro

Petrache pune piatra fundamentală a viitoarei biserici.

Intr'un interview dat „Universului" din 15 Septembrie 1935, I. P. S. patriarh Dr. Miron Cristea arată înalta valoare a îndemnurilor ciobanului: „Pocăiți-vă; îndreptați-vă, feriți-vă de rele; mergeți la sf. Biserică și vă rugați și împliniți poruncile învățate de ea...".

Ca specimene de vindecări am citit în ziare multe, voi da numai următoarele, asupra autencității cărora nu mă pot pronunța de oarece acești pacienți n'au fost examinați de un neurologist care să constate natura boalei și dacă vindecarea a fost instantanee, prin urmare miraculoasă, sau dacă din contra aceste vindecări intră în domeniul fenomenelor cunoscute, cum ași crede.

La „buturugi" se găseau o întreagă se-rie de bolnavi vindecați la Maglavit.

Cu acest prilej, printre mulțimea de suferinzi era Alexe Stroe Militaru, fost primar în Satulung, care este orb de 5 ani. Venise să se roage și el cu credință, pentru sănătate.

Cu lacrămi în ochii limpezi dar fără vedere, d. Militaru a povestit unui ziarist despre următoarele căzuri de vindecare întâmplate în ultima săptămână: Radu Manolescu din Ianca jud. Brăila, în etate de 54 ani, a venit cu mâna și piciorul drept paralizate. După o ședere de 7 zile la „buturugi" a plecat vindecat.

Costică Trandafir din Coșereni jud. Ialomița, mut și surd de 17 ani, dormind o noapte la „buturuga mare" a început să vorbească perfect.

D-șoara Elena Constantinescu, din Constanța,

www.digibuc.ro

bolnavă de epilepsie de 7 ani, stând două săptămâni la „buturugi" s'a făcut sănătoasă.

Ion Negrilă, dintr'o comună din jud. Argeș, de 71 ani, având paralizată mâna și piciorul stâng, a stat 3 săptămâni la locul sfânt și s'a vindecat.

In ceeace privește cazul de vindecare al medicului Căpitan Rădulescu, care își pierduse vederea în urma unui accident de automobil, D-rul Viorel Popescu îmi comunică următoarele amănunte culese dela sora căpitanului. Căpitanul Rădulescu își pierduse complet vederea. Specialiștii din București și Berlin n'au putut să-l vindece. Era pe punctul de a fi reformat. La Viena un specialist îi spusese să aibe răbdare căci, probabil, se va vindeca. Disperat s'a dus la Maglavit unde a stat trei zile. După aceia sora sa, care este farmacistă, se pomenește cu el vesel și îi comunică revenirea în parte a vederii. Ea necrezând, căpitanul îi descrie modul cum e îmbrăcată, i-a cetit ora pe ceasul din farmacie. Medicul se află la Cernăuți, unde este repartizat cu serviciul.

IV. — CONSTATARI PERSONALE LA MAGLAVIT

Dela început țin să declar că la cele de mai sus, multe din ele cunoscute din ziare și broșuri, voiu adăuga și eu câteva date personale relative la fenomenele dela Maglavit voiu preciza însă din capul locului, că conform adâncei cugetări a lui D'Alembert: „Mi se poate cere să caut adevărul dar nu să-l găsesc", nu pretind câtuși de puțin că ceeace voiu explica aici este ultima expresiune a adevărului.

Aceea ce însă dă o oarecare însemnătate celor

www.digibuc.ro

scrise de mine sumar au singurul merit că, deși mi s'au cerut de unele ziare ca să acord un interwiew despre situații pe care nu le cunoșteam, am preferat să mă duc la Maglavit, să fac eu însumi o anchetă, să studiez locul și împrejurările în care s'a produs minunea.

Colegul meu prof. T. Gane, secretarul general al ministerului sănătății, binevoise să înștiințeze pe d. inspector general sanitar dr. Viorel Popescu despre vizita mea și acesta din urmă trimisese un raport confidențial superiorilor săi despre starea igienică deplorabilă ce constatase la Maglavit și propusese unele măsuri de urgență pentru evitarea eventualelor cazuri de boală sau chiar epidemii, din care unle se tradusese în fapte la venirea mea.

Am vizitat Maglavitul. Pe un drum nisipos, am ajuns la locul cu buturugi. Am văzut mai multe troițe, fântâna descoperită de Petrache Lupu (încă o analogie cu Bernardette Soubirous !) precum și o coroană de lumină produsă de lumânările cari ardeau ziua și noaptea. Am examinat și plopul cu creanga din care picură apă.

L'am văzut predicând pe Petrache Lupu înconjurat de dragostea și veneraţiunea lumei. Ciobanul comunica celor de față cele spuse lui de D-zeu, „Moșul" cum îl numește el. Cuvintele ciobanului maglavitean găsesc o rezonanță puternică în sufletul credincioșilor din toate unghiurile țării care au venit să-i asculte cuvintele: „Să nu faceți fapte rele, să vă iubiți, să vă pocăiți, să vă ajutați unul pe altul". Ce cuvinte admirabile repetate în aceste timpuri de restriște morală!

Prima întrebare ce mi-am pus-o când am vorbit și cercetat mai de aproape pe P. Lupu, a fost să

www.digibuc.ro

văd dacă nu mă aflu în fața unui simulator, a unui falș apostol. M'am convins de contrariu. Petrache Lupu, ca și Bernardette Soubirous, este un om de o desinteresare absolută. El nu primește bani. Dorește numai să facă, din banii strânși, o biserică și un spital; pentru el nu vrea altceva de cât să rămână un simplu cioban. „Nu sunt, spune el, nici vrăjitor, nici doctor, nici sfânt". Invitat să facă bancă, a răspuns că preferă să arunce banii în Dunăre. Viața lui sobră și modestă: nu fumează, nu bea vin, nu mănâncă carne, cum am putut vedea stând cu el la masă, cuvintele lui deseori pline de înțeles, sunt atâtea probe, pentru mine cel puțin, că nu ne găsim în fața unui simulator sau necinstit. E adevărat că nu aude bine, că orizontul ideilor lui e restrâns, ceeace ar explica „debilitatea lui mintală", asupra căreia s'a insistat cu atâta complezență.

D-l dr. Popescu-Sibiu, care a petrecut o săptămână la Maglavit, examinând în repetate rânduri pe P. Lupu, nu a constatat, cu teste de inteligență, semne neîndoioase de debilitate mintală. D-sa crede apoi că dacă, azi, Petrache Lupu aude și vorbește, cu o ușoară greutate în auz și exprimare, aceste cusururi se va atenua desigur prin exercițiul ce-l face vorbind ore întregi celor din jur. Iar când a început să vorbească și să audă, deci din clipa din care fondul sufletesc și sensibilitatea lui au luat contact efectiv cu mediul social, simptomele „debilității mintale" au devenit semnele existenței unei personalități morale, simplă ca structură și manifestare. Fenomenul invers îl observăm în ziua de azi cu o frecvență îngrijorătoare; personalități intelectuale, cu un bogat strat de

www.digibuc.ro

cultură, mascând o nenorocită debilitate sau deformație morală. Petrache Lupu, crede d-l Popescu-Sibiu, prezintă mai mult o pseudo- debilitate mentală, din cauza lipsei de cea mai elementară cultură (intelectuală), sensibilitatea sa deosebită izolându-l într'o largă măsură, de mediul social.

Tot d-sa amintește apoi și faptul că majoritatea celor consacrați în istoria omenirei în toate domeniile ei de manifestare (știință, religie, literatură, artă, politică, etc.) au fost expresia unei eredități nu din cele mai fericite. Faptul ni-l verifică și ereditatea multor oameni mari ai zilelor noastre.

Pot spune că fenomenele dela Maglavit, deși întreținute de senzaționale vindecări, speculate de unii interesați cari au trivializat evenimentele, nu pot fi considerate pur și simplu ca datorite lipsei de tiraj a unor ziare, cum s'a presupus, sau a unor interese meschine locale, cum au afirmat alții, sau efectul căldurei din luna lui Cuptor (1935). Pentru mine, e vorba de un fenomen mistic, este reacția unui suflet drept, primitiv, dar cinstit, care e cunoscut în armată, după mărturisirea lui, relele tratamente, în satul său natal disprețul, dacă nu batjocura, în repetate rânduri, căci i s'au furat oi din turmă. Pagubă cu atât mai mare cu cât mica lui leafă era foarte insuficientă ca să ducă chiar o viață de om necăjit. La aceastea s'a adăogat izolarea lui completă și contemplarea naturei.

Toți acești factori și alții pe care nu-i cunosc dar pe care îi bănuesc, s'au strâns, undeva, în acel labirint de activitate psihică pe care-l numim subconștient sau inconștient după împrejurări și s'au

www.digibuc.ro

tradus prin misticismul religios care i-a dat vedenia „Moșului".

Cum am văzut la început, uimit de această vedenie și de ordinele ce i-a dat „moșul", P. Lupu a rămas nehotărît și numai după alte două apariții s'a hotărît să împărtășească lumei ceeace a văzut și auzit dela o ființă supranaturală pe care a conceput-o cu mentalitatea lui simplă de analfabet izolat, cu un orizont de cunoștințe restrânse, dar în contact intim cu natura și având o constituție care fatal l-a îndreptat spre misticism. Cunoscând nedreptățile sociale, a dat semnalul de alarmă după ce dinamismul inconștientului a organizat un sistem de idei, o concepție morală, care nu poate decât să-i facă cinste și să-l ridice în ochii noștrii.

Oare un observator imparțial și luminat, care consideră starea actuală ce stăpânește nu numai unele popoare, dar lumea întreagă, nu este izbit de lipsa sentimentului de solidaritate, de egoismul feroce care duce la autarhia de azi și domină, ca un tiran, relațiile dintre popoare?

Efectele rele le vedem cu toții. Este supremația puterii brutale asupra dreptului, sugrumarea celui mic de către cel tare, căci, după cum zice Lafontaine: „Motivul celui mai tare e întotdeauna cel mai bun". Ca să revenim la țara noastră, nu vedem noi o stare îngrijitoare de decadență pe care a resimțit-o în mod vag și păstorul dela Maglavit? Nu constatăm la fiecare moment, nedreptățile sociale, necuviințele ariviștilor, ale profitorilor, ale cumularzilor, ale îmbogățiților de războiu? Ce să mai spunem de răsturnarea valorilor de cari sufe-

www.digibuc.ro

ră mai ales acei care țin să-și respecte demnitatea lor?

Nu sunt acești din urmă necunoscuți, nedreptățiți, jigniți? Și câte drame sociale, câtă pierdere de energie a neamului nu rezultă din acest dezechilibru moral?

Dorința de a ajunge prin orice mijloace, lipsa de orice idealism pentru a face pe om de a fi realmente cum el se consideră, regele universului, risipirea energiei prin politicianism, pasiuni violente deslănțuite prin interese numai personale, predominarea în sufletul omului pervers a unui egoism atavic care înăbușe orice sentiment de altruism, înjosesc nobila misiune a omului pe această planetă și face o contraselecție socială care va duce curând la distrugerea culturei. Amintesc ca și ilustrul A. Carrel ajunge la concluzii analoage într'o carte recentă a sa.

Cu toate acestea, este oare vre-un învățat, om politic, prelat, medic, etc. care, cu oricât de multe mijloace ar avea la dispoziție, să poată atrage, printr'o forță invizibilă, sute de mii de oameni, făcându-i să îndure greutățile unei călătorii anevoioase? Nu mai vorbesc de paraliticii transportați, cu cheltuială și greutate, pe care i-am constatat la Maglavit, unde am văzut pe o mamă, ale cărei picioare au fost amputate de mult, cu fiica ei care nu putea merge, din cauza unor consecințe grave de encefalită, așteptând minunea vindecării care însă nu s'a produs.

Pentru mine, fenomenul dela Maglavit are două aspecte: acel al vindecării boalelor în care P. Lupu reprezintă pe taumaturgul și o altă latură psihologică și morală.

www.digibuc.ro

Despre vindecările miraculoase despre care am vorbit mai sus n'aș putea avea o părere hotărîtă decât dacă aș fi văzut bolnavii înainte de a fi binecuvântați de Petrache Lupu și să urmăresc cursul boalei lor.

Pot să spun însă, că orice neurologist și psihiatru care cunoaște influența autosugestiei și a tratamentului moral, a asistat la asemenea minuni sau le-a făcut el însuși, când este vorba de unele nevroze. In calitatea mea de elev al creatorului neurologiei moderne, J. M. Charcot, mi-a fost dat să văz asemenea cazuri la Salpêtrière și am putut eu însumi vindeca diferite manifestări: orbire, surditate, paralizii și chiar prin izolare, am vindecat o epidemie de coree ritmică, histerică care atinsese o întreagă școală. Unele din aceste date au fost însemnate în comunicări, atât la Academia de științe din Paris cât și la Societatea spitalelor din orașul lumină.

Miracolul terapeutic, care poate însemna pentru unii vindecări, iar pentru alții deziluzii și decepții, are un determinism asupra căruia Charcot a insistat într'un articol celebru, provocat de călătoria lui E. Zola la Lourdes. Pentru ca vindecarea prin credință să aibe loc, zice J. M. Charcot, trebue anumiți bolnavi și anumite boale, adică acelea care se pot vindeca prin influența spiritului asupra corpului. Este tocmai ceeace se întâmplă la mulți din bolnavii dela Maglavit. Charcot adăugă: „Dar oare în starea actuală a cunoașterei domeniului supranaturalului ceeace se atribue credinței tămăduitoare și ale cărei granițe se restrâng sub influența științei, cunoaștem totul? cu siguranță că nu! Este

www.digibuc.ro

nevoe să aşteptăm tot cercetând mereu. „Sunt primul care ştiu să aştept", zicea tot Charcot, şi repeta fraza frumoasă a lui Hamlet: „There are more things in heaven and earth that are dreamt of in your's philosophy". (Sunt mai multe lucruri în cer şi pe pământ decât filozofia ta visează)". In cele ce preced, n'am făcut altceva de cât să schiţez aceea ce cred despre minunea dela Maglavit. Pentru mine, în criza morală de astăzi, acest fenomen poate să aibă o influenţă moralizatoare asupra minţei necultivate dar credincioasă a ţăranului, precum şi asupra oamenilor culţi, care îşi dau seama de influenţa sufletului asupra corpului. Această influenţă apare ca o reacţiune salutară în timpul de restriste morală şi ca trezire a conştiinţei ţăranului şi a orăşanului înăbuşită de atâta putreziciune şi atâta minciună în ţara românească.

Intrucât priveşte minciuna, ţin să spun că am un carnet în care figurează un număr destul de însemnat de oameni de seamă care cred că făgăduiala şi minciuna sunt lucruri identice.

Am vorbit de reacţiunea binefăcătoare, căci preceptele pe care le spune P. Lupu cu o articulaţie defectuoasă, el vorbeşte cum am arătat peltic, dar din suflet, fără emfază oratorică şi se adresează sufletului ţăranului care pricepe înţelesul cuvintelor lui: „Să nu furi, să nu minţi, să ne unim, căci altfel suntem pierduţi", găseşte un ecou adânc în sufletul mulţimii.

Să repete aceleaşi cuvinte cel mai mare orator al ţării româneşti, unei mulţimi de zeci de mii de oameni şi nu vor avea acelaş efect, nu găsesc aceiaş rezonanţă în sufletul ţăranului ca vorbele lui P. Lupu.

www.digibuc.ro

Ce este de făcut în faţa acestui eveniment psihologic , sociologic şi moral interpretat în diferite moduri de acei care au stat departe, sau care l'au văzut şi au vorbit cu P. Lupu?

Se poate oare împiedeca cu forţa afluenţa extraordinară de credincioşi ce vin la Maglavit? Aş dori să ştiu cine este acela care ar putea s'o facă ? S'a zis că am fost ameninţat să fiu linşat de mulţimea fanatizată dela Maglavit. De aceasta eu n'am avut nici o cunoştinţă. Adevărul este că atunci când m'am urcat într'un amvon, unde trebuia să vină P. Lupu, atunci când acesta a sosit, eu mă găseam împreună cu alte persoane care au binevoit să mă însoţească: d-nii dr. Viorel Popescu, dr. Albu, senator Vălăreanu. Atunci s'a produs un fel de alarmă urmată de panică. Un preot a luat cuvântul spre a protesta contra ateilor şi la un moment dat situaţia părea îngrijitoare, dar a fost de scurtă durată şi nu mă privea pe mine.

După ce murmurele au încetat, am dat mâna lui P. Lupu cu credinţa că strâng mâna unui om cinstit şi adaog că sunt oameni cărora refuz sau ezit a face acest gest.

* * *

Sunt două mari probleme cari mi se impun mie, cercetător obiectiv care-mi dau seama de importanţa fenomenelor dela Maglavit. Este întâiu latura morală, care trebue realizată, propagată cu mijloace oneste, căci momentele pe care le trăim sunt foarte critice. Mai este apoi chestia sanitară şi administrativă. Că fenomenul dela Maglavit a avut o influenţă bună asupra moralului rezultă în

www.digibuc.ro

mod limpede din datele pe care mi le-a procurat d. președinte de tribunal (Craiova), d. Vasiliu-Bucium, din care rezultă că numărul de crime din luna Iunie 1935 a fost pe jumătate ca în Maiu, iar d. medic legist al jud. Dolj, mi-a comunicat că, cazurile de crimă sunt mai rare. Colegul dr. Combiescu mi-a spus că, în Dolj, se furau struguri chiar din viile păzite; azi nu se mai întâmplă acest fapt. Morala nu este o știință fără importanță. Auguste Comte, unul din cei mai mari enciclopediști pe care i-a avut lumea, creatorul religiunei pozitiviste și care a fost considerat ca un Messia pozitivist, dând o clasificare a științelor, a pus în vârful piramidei morala. Religiunea creștină, după cum o recunoaște chiar Kant, are o morală superioară. Țăranul dela Maglavit, nu este atins de debilitate mintală ci, este un apostol al acestei morale, căci nu dorește nici bani nici onoruri, iar cu banii adunați vrea să se facă o mânăstire și un spital. Oare aceste instituții n'au o importanță socială? Și dacă mi-ar fi îngăduit să fac un apel, ar fi ca arhitecții și pictorii, pătrunși de simțul religios și moral, să dea concursul lor cel mai mare viitoarei mânăstiri, iar bogătașii din Oltenia să contribue la crearea spitalului, la care ar fi folositor să se adaoge și o instalație mare de bae. Dacă nu ar fi decât aceste realizări, P. Lupu va fi servit atât religia cât și știința. Nu mi-a spus-o chiar el că nu este nici vrăjitor nici doctor, nici sfânt? Să-i rămânem recunoscători. Am arătat la timp că starea sanitară neliniștitoare dela Maglavit merită toată atenția autorităților sanitare. Mai ales pelerinajul țăranilor din Basarabia, unde domnește endemic

www.digibuc.ro

tifosul exantematic, la Maglavit ar putea fi un mare pericol. Specula nerușinată pe care o fac unii locuitori, trebue înfrânată. Fondurile adunate să fie riguros supraveghiate, căci din diferite părți s'a vorbit de delapidare.

Medicii fiind în imposibilitate să dea sfaturi, că nu ori ce boală se vindecă la Maglavit, unde am văzut atâția bolnavi atinși de boale incurabile, aceștia din urmă și familiile lor trebue sfătuiți printr'o propagandă inteligentă (prin biserică, școală, presă, radio) să rămână acasă.

Acum câtva timp colegul meu prof. T. Gane, de acord cu d. ministru Nistor, a luat inițiativa unei conferințe a autorităților sanitare, bisericești, și administrative, la care am luat și eu parte. Am expus și eu părerile mele, accentuând mai cu seamă importanța măsurilor sanitare și asupra fenomenelor dela Maglavit, considerate din punct de vedere psihologic, social și moral.

Expun un mic fapt divers, care este semnificativ pentru necesitatea reformei moravurilor noastre. Membrii Societății de eugenie care activează la Craiova, cu atâta dragoste și care mi-au umplut sufletul de bucurie, după o ședință în care discutasem programul Societății, îmi rezervaseră o cameră, la hotel Palace, unde m'am dus la ora 11 seara. Din acest moment până la ora 5 dimineața, ora fixată, pentru a pleca cu colegii mei la Maglavit, n'am putut ațipi din cauză că, în odaia de deasupra mea, un domn căpitan și un d. inginer făceau un zgomot nesuferit toată noaptea, deși reclamasem în mai multe rânduri. Mi-am zis, în sufletul meu întristat, că asupra acestor domni influența Maglavitului nu s'a resimțit!

www.digibuc.ro

V. — INCONȘTIENTUL DINAMIC

Charcot cerea cu dreptate, vorbind de vindecările obținute la Lourdes, să așteptăm și să cercetăm. El nu cunoștea însă energia dinamismului inconștientului asupra căruia s'au adus atâtea lumini în timpul din urmă când s'a pus în evidență importanța lui în creația științifică, artistică, și literară. Voi reveni mai la vale asupra importanței dinamismului inconștientului în misticismul religios și asupra rolului pe care l'a jucat în evoluția omenirei și în crearea unei spiritualități demne de om.

Procesele care compun inconștientul dinamic nu se pot explica starea actuală a cunoștințelor noastre obișnuite și nu sunt nici niște varietăți al inconștientului automatic. Aceasta din urmă repetă, celalt creiază.

In opoziție cu acest dinamism al inconștientului, avem inconștientul mai mult sau mai puțin automatic care, cenzurat de activitatea conștientă, isbutește să se manifeste în timpul somnului sub formă de somnambulism; el a fost descris admirabil de Shakespeare în faimoasa dramă Macbeth. Lady Macbeth putea să alunge din conștientul ei amintirea faptelor criminale. Dar, spre mijlocul nopței, atunci când cenzura era absentă, se scula din pat să se ducă să-și spele mâinile și nu izbutea cu „toate parfumurile Arabiei" să înlăture mirosul sângelui de pe mâinele ei criminale.

Pentru ca inconștientul dinamic să dea tot ce poate, conștiința trebue să sintetizeze și să utilizeze forțele pe care el i le pune la dispoziție; aceas-

www.digibuc.ro

tă sinteză, luminată de o atenție puternică și o voință creatoare, se întâlnește în opera misticilor geniali.

Intr'adevăr dacă fenomenul conștient este cel mai luminos din sufletul nostru, el este în acelaș timp cel mai restrâns. Câmpul conștiinței actuale nu poate conținea în fiece moment decât o imagine, sau o idee cu totul luminoasă și altele câteva (3-4) mai puțin luminate, pe când restul bagajului nostru intelectual este depus în magazia de rezervă a creerului nostru, de unde oricând le putem lua. Așa fiind, în mod conștient noi nu putem lucra efectiv de cât cu câteva elemente, pe când inconștientul nostru are la îndemână întregul material dobândit prin experiența noastră anterioară și, cu ajutorul acestuia, el elaborează combinațiuni, cari, când ajung la maturitate, trec pragul conștiinței actuale, devenind realități sufletești.

Fără ajutorul imens, pe care ni-l dă activitatea inconștientului, noi n'am fi capabili de nici un progres, și nici evoluția sufletului uman nu s'ar fi putut face. Intr'adevăr orice activitate sufletească, după ce în mod conștient a fost îndeplinită în toate amănuntele ei, și repetată de mai multe ori, devine pentru noi un element care n'are nevoie de o stare conștientă spre a putea ajunge la o nouă îndeplinire.

Inconștientul i-a asupra-și toată această activitate sufletească care a fost trecută prin filiera conștiinței actuale, așa în cât aceasta rămâne liberă pentru achiziții nouă, și în această măsură determină progresul. Dacă toată viața noastră, în actul cetirii și al scrierii de pildă, ar

www.digibuc.ro

trebui să refacem în mod conștient, fiecare linie a literelor și fiecare silabă a cuvintelor, e fără îndoială că niciodată n'am ajunge să exprimăm prin fraze gândul nostru și nici operele geniale, care constitue zestrea culturală, lăsată din generație în generație, nu s'ar fi putut îndeplini. Dar rolul activității intelectuale, îndeplinită fără ajutorul conștiinței, nu se mărginește numai la repetarea în mod perfect al unor operațiuni făcute anterior la lumina conștiinței. Pentru interpretarea acestor operațiuni inconștiente, numite habituale, ne putem folosi de datele fiziologiei sistemului nervos. Fiecare operațiune, fie că ar fi vorba de o mișcare dintre cele mai simple, fie că am considera cel mai complicat raționament, își are desemnat în sistemul nostru nervos o traectorie, care se stabilește prin înlănțuirea neuronilor, prin care trece. Prin repetarea acelei mișcări sau raționament, calea descrisă din nou tinde să devie o unitate fiziologică, așa în cât de aci încolo, excitarea unui singur neuron redeșteaptă întreaga traectorie. Curentul nervos consolidează căile prin care trece, face ca repetiția aceluiași traect să devie mai ușoară, se creează astfel în celule și fibrele nervoase ale scoarței cerebrale, căi de minore rezistențe în raport cu numărul reacțiilor trecute, cu intensitatea excitațiilor, cu cronaxia și alți factori concomitenți.

Dar rolul părții inconștiente a sufletului nostru nu se mărginește numai la depozitarea elementelor trecute prin câmpul conștiinței noastre, și repetarea automată a diverselor operațiuni, care fiind, relativ, de mai puțină importanță, nu necefiind relativ de mai puțină importanță, nu nece-

www.digibuc.ro

sită prezența și controlul conștiinței. Inconștientului îi mai revine și o activitate proprie, originală, adică în el se elaborează prin îmbinarea fortuită sau conform unor legi pe care încă nu le cunoaștem, concepțiunii noi, care în urmă sunt supuse criticei conștiinței.

In această privință vom expune mai la vale o serie de exemple luate din auto-observațiile mai multor personalități din elita intelectuală, asupra mecanismului prin care s'au elaborat în creerul lor, cele mai de seamă concepțiuni pe cari le-au emis în viața lor. Dar chiar în viața noastră de toate zilele, avem dovezi de importanța ce trebue atribuită părții inconștiente a sufletului nostru.

Intr'adevăr, după cum am arătat, numai o mică parte din actele noastre și în genere din activitatea sufletească sunt executate la lumina conștiinței, cea mai mare parte, dacă examinăm mai de aproape fenomenele, vedem că-și au originea și rațiunea lor de a fi, condiționată de activitatea regiunii mai întunecate a sufletului nostru, adică inconștient.

Progresele recente ale psihologiei și ale neuropatologiei au făcut ca aceste complexe de acte psihice inconștiente să fie mai bine studiate, importanța lor devenind din ce în ce mai mare. Printre cele mai vechi cunoscute se consideră visele. Activitatea psihică latentă ce traduce prin: emoțiuni fără cauză apreciabilă, hotărîri neașteptate, modificări apărând brusc în caracterul și ideile cuiva.

Cercetările moderne au lărgit mult domeniul psihologiei inconștientului, în care tinde să se introducă o parte din ce în ce mai mare a psihologiei normale, pe lângă întreaga psihologie anormală.

www.digibuc.ro

Activitatea intelectuală latentă joacă un rol însemnat în manifestările facultăților noastre și în genere în toate operațiunile de conștiință. Hartmann atribue inconștientului o parte preponderentă în manifestările superioare ale sufletului și consideră geniul ca o emanațiune directă a lui.

Influența subconștientului se poate manifesta, cu o putere remarcabilă, adesea preponderentă, în producțiunile științifice, artistice sau literare. Iată câteva exemple, pe care le cităm din Chabaneix:

Condorcet, Franklin, Michelet, Condillac, Arago — după propriile lor observațiuni — au urmărit și utilizat travaliul psihic dn timpul somnului Voltaire povestește că a visat într'o noapte un cântec complet din *Henriade,* altfel de cum îl scrisese. La Fontaine a compus în vis fabula celor doi porumbei. Burdach povestește că în visele sale îi veneau adesea idei științifice atât de importante, încât îl deșteptau din somn.

Uneori influența subconștientă în somn se manifestă printr'un vis halucinator; astfel în cazul cunoscut al lui Tartini, acesta visând că diavolul execută pe vioara sa o sonată încântătoare, se sculă brusc din somn și o puse repede pe note.

Ceiace numim inspirație se produce foarte adesea într'o stare de obnubilație aproape completă a realității conștiente. Théophile Gauthier ne povestește despre Balzac că: „atitudinea sa era a unui extatic, a unui somnambul, care doarme cu ochii deschiși; pierdut într'o reverie profundă, el nici nu auzia ce i se vorbea". Beethoven, cu totul absorbit de inspirație ieși într'o zi din casă, la Neudstadt, pe jumătate desbrăcat. El fu condus din această cauză la închisoare, ca vagabond, nimeni nevoind

www.digibuc.ro

să crează, cu toate protestările lui, că este Beethoven. Schopenhauer zice despre sine însuși, că „postulatele filozofice s'au produs la el fără intervenția sa, în clipele în cari voința sa era oarecum adormită, și spiritul său îndreptat într'o direcție prevăzută dinainte... Astfel persoana sa era oarecum străină de operă".

Uneori influența subconștientă este așa de clară, încât ea pare a fi o influență exterioară; ceeace Musset exprimă prin următoarele versuri:

Cu ne travaille pas, on écoute, on attend,
C'est comme un inconnu, qui vous parle à l'oreille.

In aceiași ordine de idei a-și putea reaminti ce i s'a întâmplat lui Lamartine autorul romanului Graziella.

Trimes în Italia, la Sorrento, pentru căutarea sănătății, a cunoscut acolo pe acea fată de țăran care era de o frumusețe răpitoare și pe care a iubit-o cu tot focul tinereței. Dar gingașa fată moare după câtva timp. Tânărul Lamartine o uită ceia ce nu este excepțional în viața tinerească. Insă după câți-va ani intrând într'o biserică se găsește în fața catafalcului pe care sta adormită pe veci o tânără. Un șoc emotiv stăpânește toată ființa lui, lacrimi îl podidesc, se întoarce acasă repede și scrie imediat acele două poeme sublime: *La lac* și *Le premier regret*.

Inspirația aceasta poetică n'a fost datorită momentului, inconștientul lui Lamartine a fost dese ori frământat de amintirea duioasă a trecutului, de remușcări și a trebuit un moment propice ca să apară în conștiinț acea gamă de sentimente, pe

www.digibuc.ro

care a exteriorizat-o și stilizat-o în cele două capod'opere care au încântat pe toți care le-au citit.

H. Poincaré, marele matematician, prin studii de auto-observație asupra invențiunii matematice, a ajuns la concluzia că ea e datorită în totalitate activității inconștientului. Eul inconștient, subliminal nu se poate în nici un chip compara cu un mecanism automatic, întrucât travaliul matematic nu e o activitate mecanică, care s'ar putea compara cu aceea a unei mașini, oricât de perfecționată ar fi. Nu e vorba numai de a aplica regula, de a fabrica maximum de combinațiuni posibile, după unele regule fixe. Combinațiunile astfel obținute ar fi extrem de numeroase și inutile. Adevărata activitate a inventatorului alege unele combinațiuni printre atâtea altele, așa încât elimină pe acelea care sunt inutile, sau mai bine nici să nu-și dea osteneala de a le face. Regulele după care se conduce această lege, sunt extrem de fine, delicate, așa încât e aproape imposibil să le enunțăm prin cuvinte precise; ele se simt mai mult decât se pot formula.

Cum ne-am putea închipui în asemenea caz un mecanism, oricât de ingenios ar fi, care să poată executa în mod automatic această delicată alegere.

Așa fiind ne putem întreba: oare eul subconștient nu este el superior eului conștient? Importanța acestei chestiuni n'a scăpat filozofilor moderni, întrucât de răspunsul ce se dă acestei întrebări depinde, în mod esențial, directiva întregei psihologii.

Intre conștient și inconștient sunt trepte intermediare și se stabilește astfel o relațiune strânsă

www.digibuc.ro

între cele două stări de conștiință, influențându-se reciproc. Dacă faptele conștiente trec, prin educație, în domeniul inconștientului, acesta, la rândul său, elaborează fenomene cari pătrund în câmpul conștiinței.

S'ar părea însă că o mulțime de fapte din conștiință sunt pierdute pentru totdeauna și atunci ne putem întreba care e cauza, pentru care numai unele fenomene ajung la pragul conștiinței noastre.

Poincaré crede că noi nu cunoaștem limitele eului subconștient, despre care el are convingerea că e superior eului conștient, întrucât e capabil de discernământ, are tact, delicateță, știe să aleagă și să prevadă. Această concepție însă nu poate fi primită fără oarecare jignire a amorului propriu și de aceia Poincaré însuș căuta o altă explicație. E sigur că combinațiile care se prezintă spiritului nostru, după un lucru inconștient prelungit, sunt în genere combinațiuni utile și fecunde, ele par a fi rezultatul unei prime selecțiuni. Niciodată activitatea conștientă nu ne dă deadreptul rezultatul unui calcul mai lung, în care se cere aplicarea unor regule fixe. S'ar putea zice că eul subconștient, automatic este cu deosebire potrivit pentru această activitate, care e până la un punct exclusiv mecanică.

Asupra naturii reale a inconștientului, unii autori mai îndrăzneți au riscat unele ipoteze, după cari se atribue activitatea inconștientă pur și simplu în mod fiziologic creerului mare, fără nici un caracter psihic; după alte ipoteze această activitate a fost prezentată sub diverse forme și cu termeni diferiți luați din psihologie (eu subliminal,

www.digibuc.ro

subconștient, strat sau nivel de conștiință), însă toate admit că inconștientul este sub o formă oarecare o formă a conștiinței. Dacă primele ipoteze sunt prea simpliste, aceasta din urmă nu face decât să întindă domeniul conștiinței, până într'o regiune, în care nimic nu denotă prezența sa. Ea e o cunoștiință, adesea nedefinită, a stărilor noastre interioare. Hering compară starea de conștiință cu un actor care ar fi jucat rolul unui rege: când se întoarce în culise, leapădă insigniile și atitudinea sa impozantă, rămânând un muritor de rând: asemenea și stările de conștiință, după ce părăsesc scena, nu mai au forma conștiinței.

Trebue să admitem că organismul psihic conține dela origine o activitate cu totul diferită de aceea pe cari o întrebuințăm în genere și care nu se manifestă decât în circumstanțe excepționale, adică rareori când poate scăpa din captivitatea, în care îl ține conștiința. Acest principiu se arată numai la unii indivizi și în anume împrejurări. Când apare însă, el atinge dela început și în mod spontan expresiunea cea mai perfectă, se traduce de ex. prin izvorîrea unei noua personalități, printr'o exaltație particulară, printr'o susceptibilitate specială pentru sublimare prin inspirațiuni de geniu, prin talentele spiritelor bine dotate, prin vreun joc de forță al calculatorilor miraculoși.

După teoria eului subliminal, aceste fenomene ar fi datorite unor procese particulare petrecute în partea subconștientă a eului. Calculatorii, de pildă, adesea tineri cu o inteligență ordinară, ei înșiși se consideră ca instrumente ale unei puteri,

www.digibuc.ro

exercitându-se prin intermediul spiritului lor, căruia soluțiunile se impun, ca niște revelațiuni.

Pentru noi, nu poate fi vorba de anatagonism între stările de conștiință și actele psihice ce se îndeplinesc fără controlul direct al acesteia. Conștiința noastră, fie că e îndreptată asupra impresiilor nouă, ce le primim din lumea din afară, fie că e îndreptată asupra unor imagini sau alte elemente, pe cari memoria le readuce din trecut, își plimbă strâmtul câmp luminos numai asupra unui număr foarte restrâns dintre ele, pe când restul rămâne în penumbră, sau chiar în întunerecul inconștientului. In aceste regiuni, ele totuși nu rămân în inactivitate, ci după cum am văzut, îndeplinesc unele funcțiuni cari întrec uneori în importanță și originalitate pe cele ale conștientului.

Dar ochiul conștiinței uneori se închide cu totul, lăsând liber jocul elementelor psihice depozitate în creerul nostru; aceasta se petrece în timpul somnului. Când dormim, creerul nostru continuă o activitate redusă, datorită diverselor excitațiuni primite, de natură pur fiziologică, cum e circulația sângelui și a limfei în vasele creerului, nutriția, asimilația și desasimilația îndeplinite de celulele nervoase din scoarță, etc. Fără selecțiunea continuă, îndeplinită în stare de veghe de conștiința noastră, e natural ca activitatea din timpul somnului să prezinte caracterul fantastic și dezordonat pe care-l observăm la visele noastre. Cu toate acestea, visele sunt, până la un punct, elemente utilizabile, și în această privință în anii din urmă cercetările făcute au aruncat o lumină nouă asupra acestui domeniu psihologic.

www.digibuc.ro

Dar în timpul somnului, se pot stabili relațiuni între elemente cu totul îndepărtate ale sufletului, nebănuite în stare de veghe și chiar putând constitui inovații, așa precum am arătat prin numeroasele mărturisiri, citate mai sus. Automatismul inconștientului ar avea, după Poincaré, în cel mai înalt grad, chiar mai mult decât lumina conștiinței, puterea de a selecționa combinațiunile cele mai utile pentru chestiunile ce ne preocupă.

Aceasta e activitatea inconștientului, lăsat singur în timpul somnului, să guverneze întreg domeniul psihologic. Orice senzațiune mai puternică ne poate deștepta din această stare, și atunci în clipa, în care ne trezim, întreaga lume în care ne aflam, dispare la prima rază a conștiinței noastre, dispare pentru a face loc activității conștiente, dar nu se pierde, căci rămân în vastul domeniu al inconștientului, de unde astfel, fără să știm cum, ne pomenim că ne vin deslegările cele mai neașteptate, imaginile poetice cele mai frumoase, sau melodiile cele mai armonioase.

Intre conștient și inconștient nu există deci antagonism, aceeaș energie — forța sufletească — se manifestă când sub forma conștientă, când prin activitate inconștientă. Una cedează locul celeilalte în timpul somnului, sau ambele colaborează în activitatea noastră de peste zi, făcând ca imensul material psihologic, adunat de mii de veacuri și lăsat din generație în generație, sau câștigat cu trudă prin experiența scurtei noastre vieți, să fie guvernat așa, încât din activitatea fiecărei clipe să rezulte un spor într'un domeniu oarecare.

www.digibuc.ro

VI. — MISTICUL ȘI MISTICISMUL

Departe de a fi desechilibrat, misticul numit normal ne reprezintă dimpotrivă expresiunea cea mai completă de ceeace pot, prin acțiunea lor combinată, conștiința și diferitele forme de inconștient. De altfel misticul de geniu crede cu tărie în ceeace afirmă.

Din acest dar al viziunei și credinței emană forța de persuasiune a cuvântului misticului. Aci găsim punctul de contact dintre intuiția artistică și intuiția religioasă, căci cu ambele putem înțelege cum creația genială se apropie de exprimarea sentimentului religios.

In acele momente sublime ideația propriu intelectuală apare cu totul pe al doilea plan. Fiecare om va găsi în vorbele misticului un ecou al speranțelor și ale necazurilor lui, un răspuns la întrebările ce-l chinuesc. Ele sunt cuvântul, ele sunt prezența lui Dumnezeu printre noi. Aceasta o fac marii inspirați și profeți.

Există ceva care nu poate fi definit, care trece dela mistic la credincios. Primul a avut o viziune lăuntrică, care îl pune în comunicare cu esența spirituală, cu viața profundă a tot ce există.

Dacă se compara, de unii, misticii cu dezechilibrații, această comparație se bazează pe caracterul ambilor care e impulsiv și exaltat. E adevărat. Insă când triumfă automatismul, cum se întâmpla la dezechilibrat, personalitate se desagreagă, sinteza slăbește, nivelul mintal scade, stările afective sunt desordonate, exagerate. Avem deci a face cu un om sub-normal.

Misticismul însă nu-l putem confunda cu

www.digibuc.ro

megalomania. Există o melancolie poetică, care nu este pur și simplu deprimarea alienaților. Și formele mistice ale alienației, la rândul lor, nu se confundă cu misticismul normal. Criteriul după care le distingem, este un criteriu exterior, social, moral practic, o bolnavă nu e bună de nimic, pe când Sf. Tereza în acelaș timp se roagă și lucrează, dirijază, scrie pagini admirabile, mândria literaturii spaniole. Dacă unele turburări psihastenice (Janet) se amestecă de cele mai multe ori cu intuiția mistică, acestea sunt niște impurități, și nicidecum cauza explicativă a misticismului. La un mare mistic poate coexista, ca la mulți oameni de geniu, o nevroză alături de un geniu religios. In prima parte, activitatea mistică este conștientă, rugăciunea este voită ; apoi, toți germenii depuși se desvoltă în profunzimile inconștientului ; se produce o maturație imperceptbilă și numai ultimele faze ale acestei activități subterane țâșnesc brusc în conștiința clară, sub forma unor revelații neașteptate. Există deci o spontaneitate internă ; o desvoltare autonomă și individuală a individului.

Cum vedem la mistici, găsim un grad de activitate admirabil; gândirile și faptele lui sunt bine organizate; ele formează un sistem coherent; sentimentele lui sunt puternice și solide. Imaginația lui subconștientă, după Delacroix, este în serviciul activității dominante; individul în timpul inspirației extazului și vedeniilor are, de sigur, o atitudine pasivă, care însă îi mărește capitalul psihic, moral, și social. Sfânta Tereza, în asemenea împrejurări credea că gândurile ei sunt dictate de Dumnezeu.

www.digibuc.ro

La mistici intervine inconștientul dinamic; toate gândurile lor tind spre un echilibru final, cu toate oscilațiile pe care le suferă viața lor mintală.

Dwelshawers arată că extazul întâlnit la mistici face parte din sistemul sintetic al personalității și nu se prezintă ca ceva exterior față de aceasta. Nici extazul nici scăderile sufletului misticului, nu pot fi considerate ca aparținând exclusiv alienației mintale. Cele din urmă scăderi, sunt scăderi omenești prin care a trecut oricine. Reacțiile individuale emotive, printre care numărăm și pe cele mistice, au la bază modificări organice ale căror procese sunt rău cunoscute; aceste acțiuni depinde de nenumăratele influențele care din mediul fizic, biologic și social, în care trăim, se exercită asupra organismului lui. Nici o fiziologie nu poate nici să le prevadă nici să le explice pe toate.

Fără îndoială că la Lourdes și Maglavit avem afface cu un misticism religios în care inconștientul dinamic joacă un rol însemnat.

Fenomenul lui Bernardette ca și al lui Petrache Lupu se explică prin activitatea inconștientului dinamic, creator. Sufletul lor avea intuiția divinității, căci, prin simpatie și credință, vedeau pe Sf. Fecioară și pe Dumnezeu în care credea, fiindcă îi iubeau. Intuiția religioasă purcede din inconștientul dinamic și din intuiție. In manifestările sentimentului religios, ideația intelectuală trece pe planul al doilea.

Credința inconștientului dinamic are o putere covârșitoare care ridică, la oamenii cu temperamentul mistic și religios, energia nervoasă pe de o parte, iar, pe de altă parte le dă un simțământ de destindere și de mângâiere. Este vorba dar de ridi-

www.digibuc.ro

carea potențialului psihic al individului punându-i în măsură de a face lucruri mari.

Se creiază o viață sufletească deosebită, afectivă, al cărei conținut e religios pe când conținutul intelectual al ideei religioase e de domeniul judecății și reflexiunei.

VII. — ROLUL RELIGIUNEI IN VIAȚA INDIVIZILOR ȘI A POPOARELOR

Trebue să afirm că cunoștințele noastre nu sunt prea precise spre a lumina complet procesele care au loc în dinamismul inconștientului mistic sau religios. Trebue însă să spun hotărît că e o greșeală să credem că religia ar fi rezultatul fanteziei morbide sau ar avea o origine ireală. Faptul că religiunea s'a manifestat ori când și oriunde pe pământ, la oameni de toate treptele, persistând în orice stadiu al științei și rezistând la orice persecuții, ne arată că misticismul este adânc înrădăcinat în sufletul omenesc și e la baza moralei. In adevăr, cum am mai spus, sentimentul religios ne duce la fapte mari, altruiste, face viața suportabilă, mângâe pe nenorociți, dă speranțe.

Misticismului și religiei datorim marile opere în domeniul sculpturei, picturei, arhitecturei, și literaturej Nu mai vorbim de muzica sacră. Care e mâna criminală care ar putea să distrugă, cum a încercat altă dată Erostrat, aceste minunate temple eșite din sentimentul religios? Nici nu s'ar găsi vre-un emul al lui Erostrt, Nestorius!

Chiar și monumentele sepulcrale pe care le vedem în Campo Santo, dela Genova, Père Lachaise dela Paris și la cimitirul Bellu unde intrăm cu

www.digibuc.ro

sufletele smerite ne arată, vanitatea sforţărilor noastre. *Vanitas vanitatum.*

Să nu luăm în deşert fenomenul mistico-religios. Să ne gândim la cuvintele lui W. James: „Nu e nimic mai stupid decât a trata ca inexistent un fapt psihologic, numai pentru că nu putem să-l simţim noi. Să ne păzim de a cădea în această greşeală, cum se întâmplă cu unii oameni culţi care nu înţeleg altceva decât numai ştiinţa oficială". Nu numai că nu trebue să ne punem de-a curmezişul religiozităţei dar chiar să-i favorizăm desvoltarea.

In adevăr Kant a înţeles influenţa morală a religiunilor care propagă altruismul şi sentimentele nobile, formulând-o într'o frază admirabilă :

„Două lucruri umplu sufletul de admiraţie şi un respect pururea nou care cresc pe măsură ce gândirea stăruie mai mult asupra lor; **cerul înstelat deasupra noastră, legea morală înlăuntru nostru.**

Nu am nevoe să le caut şi să le ghicesc ca şi cum ar fi învăluite în ceţuri sau situate dincolo de orizontul meu, într'o regiune inaccesibilă; le văd înaintea mea şi le leg îndată de conştiinţa existenţei mele".

*

Petrache Lupu ca şi Bernardette Soubirous sunt doi mistici, fiinţe simple, dar repetăm sincere şi cinstite, folositoare societăţei, la care fenomenul creé dinţei religioase se manifestă sub forma Sf. Fecioare şi a lui Dumnezeu, ceeace nu reperezintă altceva decât numai exteriorizarea unui avânt sufletesc care se întâlneşte şi la artişti creatori, la martiri, la fondatori de religie, ori la simpli propo-

www.digibuc.ro

văduitori ai unei credințe ce le stăpânesc sufletele. După cum observă foarte bine unde-va d-l Petronius credința este una din marile idei care conduc lumea și care au dreptul să ceară a fi respectate, ca ori ce mare existență.

Și repet, religia, cheamă-se instinct, sentiment sau credință etc., s'au întâlnit sub diferite forme ori când, ori unde și la ori ce societate omenească, indiferent de gradul ei de cultură și indiferent de nivelul științific al epocei considerate. Credința religioasă este un instinct și dacă ne luptăm cu ea, voind s'o distrugem, facem o faptă contra naturei (Goritti).

Sentimentul religios este cel mai puternic sentiment omenesc, căci el ne poate împinge la sacrificii mari individuale sau colective, ce le găsim scrise pe multe din paginile istoriei. Manifestările religioase reprezintă cea mai formidabilă și mai indestructibilă din forțele mondiale, fiindcă isvorul lor se găsește în sufletul nostru. Temperamentul mistic sau constituția religioasă există alături de celelalte constituții omenești. Ea poate prezenta diferite grade (entusiasmul, fanatismul, extazul sau nebunia religioasă), dintre care unele servesc la progresul moral și social al omenirei.

Constituția religioasă sau temperamentul mistic sunt bazele organice ale religiunei și modelează aspectul indivizilor, mimica lor, vocea, etc.

Să adăugăm pentru a termina că ateii, cei mai înverșunați, cred și ei în ceva, în ideile lor politice. Sunt de pildă politicieni pasionați, care merg până la fanatism, până la proselitismul orb și crud.

Să nu ne mirăm că între știință, religie și politi-

www.digibuc.ro

că au loc conflicte frequente. Atari conflicte se pot întâlni la un moment dat și între alte stări omenești fundamentale, care au dat loc în toate timpurile celor mai grozave tragedii.

Vom da mai jos un caz istoric, care ne arată că toate sforțările făcute pentru combaterea religiei au fost zadarnice.

In cursul marei revoluții franceze în 1793, cluburile politice care stăpâneau Franța, proclamară suprimarea cultelor și cerură preoților catolici să se lepede de ceeace numeau erorile acestora. S'a luat măsuri ca să se suprime preoția și să se topească metalele obiectelor religioase. Mulți preoți își dădură demisiunea; la Paris, episcopul metropolitan Gabel și o parte din clerul capitalei s'au dus la convențiune (adunarea revoluționară care a stăpânit Franța dela 1792 la 1795) pentru a abdica în mâinile acesteia funcțiunile lor. Pentru a înlocui vechiul cult, convenția decretă mai târziu serbările zeiței Rațiunea. Catedrala pariziană Notre-Dame fu închinată zeiței și o serbare solemnă avu loc la 10 Noembrie 1793. O actriță dela Operă, anume Maillard, reprezentă Rațiunea. Serbări analoage avură loc în provincie. Dar acest nou cult dispăru curând în fața cultului ființei supreme a lui Robespierre, care avu loc la 8 Iunie 1794. Robespierre, președintele Convențiunii, instituise acest cult pentru a reacționa împotriva orgiilor pe care le producea cultul rațiunei.

Majoritatea convențiunei, atee, și nu deistă, lăsă să cadă în uitare noul cult îndată după uciderea lui Robespierre. Curând religia creștină fu pusă din nou în locul ei.

La acestea vom adăoga încă un fapt, care ne

www.digibuc.ro

arată marea importanță pe care o are afectivitatea adică isvorul misticismului în viața unui om, chiar celebru.

Marele filosof pozitivist Auguste Comte (1798—1857) deveni, sub influența unui amor nenorocit, din filosof pozitivist, un mistic.

In 1845, Comte întâlni pe Clotilde de Vaux, pe care o iubi cu o dragoste romantică. Clotilde de Vaux era tuberculoasă. Această femee, prin dragostea ce i-a provocat-o, a dus pe Comte la misticism.

Din 1845, Comte încerca să scoată din filozofia lui o religie. El emise rând pe rând ideile regineimame, apoi a adorației umanității, a organizării societății prin știință. El se institui mare preot al omenirii și decretă ca, de acum înainte, „Sfânta Clotilda" va fi patroana omenirii.

A. Comte, printr'un dresaj special, ajunsese să-și evoce viziunea Clotildei așa cum o văzuse câteva clipe înaintea morței. Iată cum proceda: Privind odată niște obiecte, amintiri rămase dela dânsa, el a văzut-o culcată înaintea sa. El a încercat să-și reproducă în clipele de rugăciune, viziunea aceasta halucinatoare. Astfel, el evocă mai întâi ochii închiși ai moartei, apoi camera mortuară. Când cadrul acesta era evocat în întregime și făcut vizual el fixă imaginea Clotildei, pe care o integra în ansamblul acestui tablou, după ce mai întâi avusese grija să-i dea o anumită poză și să-i aleagă un anumit costum. [1])

1) Aceste amănunte sunt luate din broșura d-lui C. Georgiade : Maglavitul în lumina psihologiei științifice. București 1935, care împreună cu d-l Popescu-Sibiu au studiat fenomenele dela Maglavit în lumina Psihologiei.

www.digibuc.ro

Nici critica, nici știința, nici civilizația nu pot face să se usuce isvoarele misticismului. La toate vârstele și chiar fără intervenția emoțiunilor — avem cu toții momentele noastre de misticism. Așa se întâmplă contemplând infinitul mare al cerului și infinitul mic al lumei microcospice.

Omul are nevoe să rezolve uneori probleme care îl chinuesc și pe care nu le putem rezolva nici cu ajutorul științei, nici cu ajutorul creerului nostru probaic. E nevoe de altceva, de ceva profund care să ne răscolească și să ne înalțe. Aceasta o poate face misticismul și religiozitatea.

La omul primitiv, misticismul există de regulă. El dominează logica; mulțumește orice curiozitate; înlătură orice îndoială; însuflețește totul. Chiar la popoarele civilizate, misticismul apare, uneori, nu ca niște fenomene individuale ușoare, dar ca niște manifestări impetuoase de fanatism colectiv, care trădează existența unei forțe supra-abundente, dar latente. Acest sentiment mistic atrage lumea în jurul altarelor și profeților. In ziua de azi chiar, misticismul religios este în floare. Acest fenomen e tolerat de religie și de artă, căci fără el nici o religie n'ar fi apărut, nici arta nu ar putea să trăiască. Arta ar fi foarte aridă iar religia prea abstractă fără parfumul misterului.

Profeții, apostolii se cred înzestrați cu o misiune divină, pun des în serviciul propriilor lor credințe o voință tenace care atrage proseliți. Prin misticismul unui paranoic și prin credința cu care e animat, paranoia devine o religie *individuală.*

Este adevărat că, având aceleași caractere, religiunile nu sunt — zice Tanzi — decât paranoli *colective;* dar liberându-se apoi de misticism, per-

www.digibuc.ro

sistă mai departe în minţile echilibrate, îndeplinind astfel o funcţiune socială. Nu numai conturul general al paranoiei, dar şi caracterele ei cele mai mărunte corespund cu exactitate cu ceia ce se întâlneşte în cadrul misticismului primitiv.

La omul primitiv, misticismul reprezintă totul, este singura lui avere, cel mai bun lucru pe care îl produce creerul lui; la omul modern (trifoi cu patru foi, fetiş la automobil, amulete...) se aseamănă uneori cu fetişismul, alte ori se manifestă cu lucruri de artă, opere arhitectonice, flori, opere de ceramică, romane, elocinţă publică. (E. Tanzi. II. Mistizismo nelle Religioni). Mult timp misticismul a fost domeniul rezervat teologilor şi moraliştilor. Dar, dela Charcot şi Ribot, ştiinţa a început să cerceteze problema, aşa încât azi nimeni n'ar mai îndrăzni să devină ridicol vorbind, cu uşurinţă, de exaltarea sublimă a misticului, nici să considere credinţa ca o formă primitivă a ştiinţei, pe care raţiunea ar urma s'o înlocuiască într'o zi. Chiar savanţi cari neagă existenţa sufletului şi a fiinţei supreme, adoră nişte idoli dintr'o clasă inferioară şi îşi fac fetiş din ştiinţă, din evoluţiune, materialism istoric, raţionalism, şi din alte entităţi, impersonale şi fără vlagă. Incapabili să se entuziasmeze, neagă ceeace nu pot să înţeleagă.

Lor li se adresează cuvintele lui W. James, pe care le-am reprodus mai sus, dar pe care nu ne putem opri de a le repeta:

„Nu e nimic mai stupid decât să zicem că un fapt psihologic n'ar exista fiindcă suntem incapabili de a-l simţi noi înşi-ne".

Caracterul vieţei religioase este, tot după W. Ja-

www.digibuc.ro

mes, „existența unor forțe în afară de conștiința *clară* a individului care joacă în viața lui un rol mântuitor". Pentru acest motiv fenomenele religioase sunt mai frequente și mult mai complete la indivizii a cărora viață inconștientă este bogată iar viața lor mentală nu se mărginește la un raționament voit, artificial, fără inspirație (Dwalshawers).

Inconștientul este un reservoriu de tendințe vii pe cari emotivitatea le colorează.

In viața religioasă inconștientul are o forță creatoare mai mare decât aceea a conștiinței.

Am arătat mai sus, că în ideația mistică găsim logică și coherență, de aceia viața psihică devine mai bogată, pe când la ființele patologice constatăm o decădere, o diminuare a psihicului. Afară de aceasta nevropații sunt egoiști, obsedați, capricioși. La mistici, dimpotrivă, găsim generozitate, bucurie, bunătate, eroism.

„Nu există religie fără puțin misticism — a scris Albert Reville; — pentru ca misticismul să fie sănătos și binefăcător, trebue să fie condus de simțul moral, de practica binelui și mai cu seamă de dragostea pentru adevăr".

Prin misticism trebue să înțelegem credința și posibilitatea unei comunicări între om și Dumnezeu, mai întâi, și, pe urmă, convingerea pe care o are misticul, că această comunicare este ceva real. Ea îi aduce alimentul vieții sale religioase. Insă misticismul lui Reville este misticismul unui om raționa și cult și nu acela al misticilor obișnuiți. Acești din urmă au o sensibilitate desvoltată foarte mult în sens religios. Ceeace noi numim adevăr, fapte reale, evidența, pe ei îi importă puțin; ei nu se folosesc decât de intuițiile care se for-

www.digibuc.ro

mează în fundul conștiinței lor, fără să poată ști cum; „teoriile lor sunt niște vedenii, ei nu scrutează premizele, din care nu scot consecințe“ (Loisy). Logica, critica și istoria n'au pentru ei nici un sens; concep o dogmă ca o constatare științifică; exprimând-o, ei voesc să stabilească un principiu religios și nicidecum o teoremă metafizică. In aceasta rezidă puterea și uneori primejdia inițiativei lor.

Intuițiile lor se formează de obicei în armonie cu aspirațiile multora din contimporanii lor, cari se găsesc în același mediu istoric și cultural ca și ei.

Viziunile pe care le au misticii, pot avea formele cele mai diferite. Sunt unele ca o simplă lumină: fulgerături brusce, scânteieri, limbi de foc, lumini orbitoare, fenomene despre cari vorbește W. James în cartea sa, tradusă în limba franceză: *Les variétés de l'expérience réligieuse.* Mai avem vedenii de ființe sau fragmente de ființe, în general de Dumnezeu, Sf. Fecioară, sfinți, etc., cari vorbesc.

Amintim în această privință vedeniile pe care le-a avut Ioana d'Arc (1412—1431) care, la vârsta de 13 ani, auzea vocile arhangelului și ale sfintelor Caterina și Margareta, cari o sfătuiau să fie bună și evlavioasă, apoi o îndemnară să lupte contra Englezilor cari, pe vremea aceea, cotropiseră Franța.

Concepția antropomorfică a divinității atât de firească pentru om (negrul își închipue pe Dumnezeu ca un negru, iar Petrache Lupu l-a văzut îmbrăcat într'un fel de sarică ciobănească), tinde să confunde revelația cu o conversație. D-zeu alege pe unul din credincioși, plăcut lui; îi împărtășește

www.digibuc.ro

din știința și din intențiile sale; îi dă misiunea de a le face cunoscute oamenilor. (D-zeu a vorbit cu Moise pe muntele Horeb).

Vedeniile corporale sunt impresiuni reale, însă fără excitant extern. Viziunile imaginare însă nu se confundă nici cu halucinațiile și nici cu travaliul subiectiv al imaginației creatoare.

Dorința unor suflete este tot atât de puternică încât pot da unor imagini subiective caracterul unor realități obiective. Sunt unii oameni care cred că văd tot ce-și închipuiesc.

Este aproape sigur că misticismul nu creiază nimic nou, căci inconștientul reprezintă tendințele noastre, acele pe care le-am moștenit, acele care s'au format în noi printr'o lentă impregnare a minții și a sensibilității de către mediul fizic și social; sunt apoi aptitudinile noastre, dispozițiile cari ne fac să lucrăm, fără ca deseori să ne dăm seama, însă ni se impun. Misticul este o ființă care și-a creat tendințe noi, însă pe nesimțite, așa încât atunci când ele se impun, misticul rămâne însuși mirat. Mai ales, se simte constrâns de ele. Misticismul este mai puțin activitatea creatoare a inconștientului decât activitatea ordonatoare a sa, viața profundă a tendințelor.

Misticul este rezultanta culturei unei epoci oarecare și a unei grupe sociale. Totuși în mintea lui nu primește decât ceeace se acordă cu el însuși; dar când a adoptat ceva, îl apără cu atâta tenacitate încât îl impune chiar teologilor, putând uneori transforma chiar dogmele.

Primejdia inițiativei marilor mistici residă în faptul că fac abstracție de contingențe, eșind uneori cu totul din realitate, depășind și chiar con-

www.digibuc.ro

trariind tendințele mediului lor. In acest caz ei nu atrag în jurul lor decât o mică grupă. Asemenea atitudine nu o găsim nici la Bernardette Soubirous, nici la Petrache Lupu.

In general, când se ridică un om cu o vocație excepțională, calitățile lui superioare deseori trec la început neluate în seamă de lumea din jurul lui care nu se uită decât la aparențele, la infirmitățile, la minciunile, la inaptitudinile care sar în ochi. Adevărata măreție internă a misticilor le scapă. (Roger Bastide). Acelaș lucru s'a petrecut și cu Bernardette și cu Petrache Lupu.

VIII. — CREDINȚA ȘI ȘTIINȚA

Cugetarea are datoria să pună credința de acord cu cultura mediului în care ea trăește și care se schimbă în decursul vremilor. Această operație revine intelectualilor, fiind în raport cu simțul comun, cu știința și cu filozofia profană. (Guignebert). Știința totdeauna se ocupă de un domeniu parțial, al cunoștinței, filosofia încearcă să fie generală. Omul de știință se ocupă cu botanica, chimia, etc. Filozofia însă vrea să facă o sinteză; ea este ca un fel de lanț între științe (vinculum scientiarum). Știința se ocupă cu fenomenele pe cari le putem cunoaște cu ajutorul organelor de simțuri. Știința e deci fenomenologie. Filozofia însă încearcă să înțeleagă relațiile dintre conștiința sufletului și fenomenele lumei externe. S'a dus vremea când oamenii de știință considerau filozofia ca o disciplină stearpă. In special în biologie, necesitatea filozofiei e recunoscută de mulți, cum afirmă un savant anatomist (Ariens Kappers). In

www.digibuc.ro

adevăr, cum ar putea oare cineva să studieze caracterele vieței și originea acesteia, descendența omului, valoarea vieței, fără a căpăta interes de filozofie ?

Unii oameni spun că ei nu cred decât în ceeace văd sau pipăe. Dar lucrurile pe cari ei pot să le vadă sau atingă nu sunt cum sunt ci cum le vede conștiința lor. Lumea externă se schimbă dacă sufletul, adică conștiința noastră, se schimbă.

Pot să mă înșel și să iau arama drept aur și sticla drept diamant. Dar dacă sunt trist sau fericit, dacă duc dorul unei prietenii sau a mâncărei, a iubirei, nimeni nu poate să mă convingă de contrariul. Activitatea psihică este un principiu care se află la baza nu numai a cugetării conștiente, dar și a întregei evoluții organice, iar structura corpului este un admirabil sistem logic comparat cu logica, despre care avem cunoștință din experiența noastră. (Ariens Kappers).

Sufletul nostru este o parte din sufletul universului viu în care a luat naștere. Religia vine dela cuvântul religare (a lega), căci leagă viața noastră individuală cu sufletul nostru mai profund, cu sufletul profund în general. Sufletul, se pare, este supraindividual. El fiind forța internă care organizează întreaga lume, este în legătură cu facerea și refacerea individului, ducându-l spre desvoltarea lui cea mai înaltă.

Sufletul, — zice tot ilustrul anatomist Ariens Kappers, dela care împrumutăm aceste date,—tinde să depășească limitele individului. Sufletul e formativ, în fiecare specie caută să realizeze forme încă nerealizate. Scopurile sufletului depășesc viața personală și scopurile personale. Sufletul ne ajută

www.digibuc.ro

să depășim individualismul în spațiu și în timp. El ne face ființe sociale și verigi în lanțul evoluției — ființe pentru care binele semenilor noștri este un isvor de mulțumire sau de supărare mai mare decât binele nostru propriu. In felul acesta nu mai muncim pentru momentul de față.

Datoria omului este să facă ca toți să participe la binefacerile dragostei creștine. După cum în fizică avem entropia, adică tendința la nivelare energetică, tot așa religia ne învață să ușurăm mizeria altora, să nivelăm averile, spre un echilibru sănătos. Să ridcăm pe cel de jos și slab. Ajutând pe semenii noștri noi ne înălțăm sufletește.

Religia, — conchide Ariens Kappers, — cere să ajungem la un nivel divin. Să ascultăm vocea sufletului, care ne procură o înțelepciune mai mare decât rațiunea noastră și să ascultăm de această putere mai mare ca noi. Făcând astfel, ne vom sui pe niște înălțimi morale care ne vor da o viziune suprapersonală, așa încât necazurile personale vor părea ca umbrele din vale, pe când pe piscurile credinței, soarele strălucește cu toată puterea lui.

Știința și credința sunt două discipline cu totul deosebite una de alta, care deși nu au nici o legătură între ele, pot trăi însă foarte bine în perfectă armonie, la unii oameni cu totul superiori. (Newton, Pasteur, Pavloff, etc).

Termin acest capitol cu cuvintele lui Pasteur, care nu numai că a fost cel mai mare geniu pe care l-a avut omenirea prin binefacerile pe care le-a revărsat asupra ei, dar a luptat o viață întreagă în contra generației spontane, admisă până la el de filozofi, învățați și de clerici. Iată aceste cuvinte :

www.digibuc.ro

„In fiecare din noi, — spunea Pasteur, — există doi oameni: savantul, care a făcut tabula rasa, care, prin observare, experimentare și raționament vrea să se înalțe până la cunoașterea lumei; și, în urmă, omul simțitor, omul tradiției, credinței sau necredinței, omul sentimentului, omul care își plânge copii cari nu mai sunt, care nu poate, vai! să probeze, dar care speră că îi va revedea, care nu vrea să moară cum moare un vibrion, care-și zice în mintea lui că forța care se găsește în sine se va transforma. Cele două feluri de gândire sunt deosebite și vai de acela care, în starea așa de neperfectă a cunoștințelor omenești, vrea să facă ca unul să cotropească pe celălalt". Și mai departe continu: „Aici nu e vorba nici de religie, nici de filozofie, nici de ateism, nici de materialism, nici de spiritualism. Aș putea să adaog: ca savant puțin mă importă. E o chestiune de fapte. M'am apucat să studiez problema fără idei preconcepute, fiind gata să declar, dacă experința m'ar sili, că există generație spontană, pe cât sunt de convins, azi, că cei cari afirmă acest lucru în zilele noastre, sunt legați la ochi".

Pasteur, care a descoperit lumea infinitelor mici, dând lovitura de grație generației spontane, admise ca o dogmă, ținea, în momentul ultim al vieții, într'o mână Crucifixul, iar în cealaltă mâinile damnei Pasteur!

VIII. — TERAPIE ȘI SUGESTIE

Tratamentul religios al boalelor, vindecările miraculoase atribuite lui Dumnezeu se întâlnesc în toate civilizațiile și în toate religiunile. Să ne rea-

www.digibuc.ro

mintim tratamentele și miracolele obținute în antichitatea greacă în templul dela Epidaur (Asclepeion). In fundul templului se afla statuia care producea vindecările miraculoase, vindecări despre care ne vorbesc inscripțiile rămase, dându-ne chiar amănunte. In Egipt, Grecia, Roma, bolnavii vindecați lăsau brațe, picioare, gâturi, sânuri de piatră, de marmoră, de argint și de aur — părțile corpului care fuseseră vindecate (ex-voto) — suspendate de zidurile templului aducător de vindecare.

In Evul mediu tot așa. Mai târziu menționăm miracolele produse de mormântul diaconului Paris din cimitirul Saint-Médard, pe la 1736. Miracolele se produc chiar în zilele noastre, pentru că știința medicală, — zice Pierre Janet, — n'a făcut destule progrese încât să le facă inutile. Să ne gândim la vindecările de la Lourdes și Maglavit și la înrâurirea pe care a avut-o *Christian Science*, în țara cea mai realistică din lume.

Fundatoarea științei creștine, Miss Edy s'a născut în Statele Unite în 1821. Din copilărie era atinsă de histerie cu accese convulsive, cu letargie, fugi, somnambulism delirant. La vârsta de 35 ani, alunecând pe ghiață, căzu leșinată. Acest accident avu drept consecință o contractură a piciorului care se complică curând cu o paraplegie completă, care a ținut-o ani de zile în pat.

La vârsta de 40 ani, paraplegia ei fu vindecată repede de un oarecare P. P. Quimby, numai printr'un tratament moral. Quimby fusese ceasornicar și asistase la niște ședințe de magnetism făcute de un francez care vindeca pe această cale și dela care se convinsese că, în unele boale, medicamen-

www.digibuc.ro

tele sunt inutile. Acesta fu punctul de plecare al lui „Mind cure“ (Tratament sufletesc).

Aceste idei ale lui Quimby produseră lui Mrs Eddy un mare entuziasm ; ea organiză o școală medicală. Elevii plăteau taxe mari spre a putea căpăta o putere terapeutică extraordinară, după cum li se promitea. Mrs Edy se îmbogăți̧se și trăia în lux. Cu toate accidentele grave, scandalurile, procesele, certurile care duseră la fundarea mișcări „New-thought“ (gândirea nouă), Mrs Eddy putu înfrunta toate dificultățile. Doctrina ei, publicată în cartea „Science and health“ (1875), a trecut de peste 200 ediții. In ea, Mrs Eddy spunea relativ la originea ideilor ei: „Dumnezeu vorbește, eu ascult“. „Dumnezeu este binele, binele este Spirit; Dumnezeu spirit este totul, materia nu e nimic“. Pentru dânsa, materia nu există. „Ziceți că un absces e dureros, dar aceasta e imposibil, căci materia fără spirit nu e dureroasă. Abscesul manifestă numai prin inflamație și tumefacție o credință în durere și acestei credințe i se dă numele de absces; dacă credință scade, abscesul se va vindeca.... ; mintea bolnavă și nu materia conține infecția... Credința în moarte nu servea la nimic, lumea va vedea cu timpul că moartea nu este decât un vis de moarte care vine în întuneric și dispare la lumină“.

In asemeni împrejurări diagnosticul nu mai are nici un rost, iar terapeutica e aceeași pentru toate boalele adică suprimarea tratamentelor medicale și chirurgicale, inutile și absurde dupe Mrs Eddy. Trebue suprimate și toate măsurile igienice. „Dispepticii să mănânce și să bea tot ce vor“. Credința în boală trebue suprimată. „Să ne convingem, —

www.digibuc.ro

zice Mrs Eddy, — că mintea guvernează tot corpul și această convingere este agentul cel mai eficace al practicei medicale".

Să nu uităm, zice Janet, că Christian science *oricât de absurdă ar părea, a putut înălța numeroase catedrale și a ușurat suferințele a milioane de oameni.* Punctul ei central este influența covârșitoare pe care o are asupra boalei ideia ce și-o face bolnavul despre ea. Dacă bolnavul se crede pierdut, boala devine mai gravă; dacă bolnavul are încredere în vindecare, restabilirea lui e mai ușoară.

Bolnavii care se vindecă prin Christian science, etc. sunt bolnavi atinși de psiho-nevroze, boale a căror definiție precisă nu există. Pentru unii, nevropați sunt caracterizați prin două lucruri:

1. N'au leziuni.
2. Nu sunt alienați.

Janet nu înțelege ce va să zică bolnav fără lesiuni. Pe de altă parte, Janet ne sfătuește să fim sceptici în ceeace privește vindecările, însă după Dubois, un nevropat care se crede vindecat este un nevropat vindecat, căci nevroza nu este decât ideia boalei.

In asemenea împrejurări trebue oare să atribuim unei cauze supranaturale vindecările obținute dela Lourdes și Maglavit ca și aiurea? Aceasta privește pe teologi. Acolo unde se oprește observația medicală începe metafizica.

S'a vorbit de aceste vindecări ca fiind datorite sugestiunei. Sugestia n'ar fi decât „credința care vindecă", opiniune al cărei protagonist a fost **Charcot.**

Prof. Bechterew, studiind „sugestia și rolul său

www.digibuc.ro

în viața socială", conchidea în modul următor studiul său despre credința care vindecă: „1. Condițiile psihologice ale tratamentului prin credință rămân pretutindeni aceleași și se rezumă în doi factori principali: a) evlavia, care merge uneori până la extaz; b) influența exercitată asupra psihicului astfel preparat prin auto-sugestie și sugestie. Nici o vindecare miraculoasă nu poate fi lipsită de acești doi factori; pe ei se bazează acțiunea terapeutică a credinței". „Credința, mai zice acelaș autor, este o idee fixă care provoacă o stare emoțională și o încordare a organismului în așteptarea harului divin care duce la vindecare, când obiectul cultului produce o impresie destul de puternică". Miracolul însă nu se produce la comandă. Nimeni nu poate prevedea când se va ivi. Nu este nici un raport direct, nici în funcțiune de intensitatea credinței sau a entuziasmului. D. Dr. Molinéry, dela care împrumutăm aceste date, adaogă: Pentru ca noțiunea de sugestie, de credința care vindecă, să fie acceptată de toți, ar trebui ca diversele școli dela Paris, Nancy, Montpellier să se pună de acord în ceeace privește modul de acțiune și rezultatele sugestiunei vindecătoare. Dacă acest acord nu există, de ce să vorbim în numele științei? Bernheim însuși recunoștea că sugestia nu poate vindeca nevrozele cum sunt melancolia, hipocondria, obsesiunile, mania, delirul persecuțiilor, agarofobia, etc. Dar azi înțelegem de ce aceste stări patologice nu se vindecă instantaneu, căci au la bază turburări mai profunde și poate chiar un substract organic.

Alt punct important este că s'a considerat ca histerice unele turburări în realitate organice, mai

www.digibuc.ro

ales înainte de lucrările lui Babinski. Cazurile considerate ca febră histerică, deși fuseseră observate cu foarte multă conștiinciozitate, au arătat, uneori, la autopsie, o tuberculoză latentă.

Afară de aceasta, bolnavii vindecați la Lourdes și Maglavit pot ei reproduce și face să dispară leziunile lor, sub influența sugestiei, apoi a persuasiunei? Van der Elst a arătat că augmentarea leucocitozei și a diapedezei cauzată de emoțiunea produsă de bucuria unui pelerinaj, care după Bonjour (din Lausanne) poate să usuce fistulele și să oprească progresele agentului patogen, să producă o calificare exagerată și repede pentru consolidarea unei fracturi, cere un timp oarecare, pe când vindecările la Lourdes sunt brusce. Știm din experiența de toate zilele că o emoție poate calma brusc o durere, o sciatică violentă de pildă, poate opri o hemoragie prin ajutorul unui spasm vascular. Dar niciodată o emoție, oricât de plăcută sau oricât de violentă, n'a vindecat instantaneu o rană.

La Lourdes medicii au constatat lucrul curios că nevrozele nu se vindecă, pe când leziunile se închid sub ochii noștri. Ce devine atunci sugestia ?

Babinski însăși recunoaște că atari cazuri nu se pot explica prin legile naturale cunoscute.

S'a făcut să intervină hipotetic magnetismul, curentul electric, fluidul, radio-activitatea și ionii apei. La Lourdes aceste diferite elemente sau lipsesc din apă, sau se găsesc în aceeași cantitate sau chiar mai mică decât în stațiunile termale vecine. Această constatare a fost verificată prin mai multe analize succesive. Miracolul, de altfel, se produce capricios, neprevăzut, încât putem să ne închipuim că nu aceeași cauză materială intervine în toate

www.digibuc.ro

cazurile, totuși putem admite părerea mult regretatului fiziologist Ch. Richet, care proclamă intangibilitatea legilor stabilite. Acest autor nu credea că o știință nouă va putea dărâma știința veche, stabilită de savanți. Noțiunile noi pot fi însă introduse în știință, fără să clatine adevărurile stabilite. Cu toate că s'au descoperit undele hertziene, legile lui Ampère au rămas în picioare.

După D-rul Molinery, boalele cele mai diverse se pot vindeca clinic și spontan la Lourdes. Aceste fapte merită să fie studiate de medici, fără ca să se preocupe de deducțiile pe cari filozofii le pot trage din ele. „Biologia are limite" (Grasset). Dacă aceste fapte contrazic cele văzute în spitale și învățate în facultate, acesta e încă un motiv să le studiem cu mai multă atenție, cu toate mijloacele de investigație de care dispunem.

Am zis în conferințele mele și repet că la Maglavit ca și la Lourdes se pot ușura suferințe și chiar vindeca boale pe care chiar medici competinți nu le pot influența, pentrucă ambianța care există acolo nu o poate realiza în cabinetul lor. Dar cu aceeaș sinceritate afirm că un medic priceput poate vindeca ușor boale unde Maglavitul este inoperant. Voi cita în sprijinul părerei mele un caz printre altele multe. Un băiat din serviciul meu de la Spitalul Colentina, atins de parkinsonism cu accese oculogire, îmi prezintă într'o zi o hârtie, rugându-mă să colectez câteva sute de lei necesare pentru a se duce la Maglavit. Adaog că acest bolnav are sentimente religioase foarte puternice. Am căutat să-l conving că boala lui nu se vindecă la Maglavit. Fără să știu, a scris sorei sale, la Brăila, ca să vină la București. Aceasta prezentându-se la

www.digibuc.ro

spital, îmi spune că deoarece a căpătat o moștenire, voește să ia pe fratele ei spre a merge la Brăila. Având oarecare îndoială asupra sinceritătii ei, i-am zis — ea este o ființă tot așa de religioasă ca și fratele ei — să-mi jure pe Sf. Cruce că spune adevărul. Atunci ea s'a răsgândit și mi-a răspuns că nu poate jura, spre a nu minți. A adunat cu greutate suma de 300 lei spre a se duce la Maglavit cu fratele ei. Incercarea mea de a o convinge că această călătorie e zadarnică, n'a isbutit. In fața lacrămilor și rugăminților ei, i-am lăsat să plece. Nici o îmbunătățire nu s'a constatat în starea bolnavului. Cel mult s'ar părea că crizele oculogire deveniseră mai rare. Dar tocmai aceste crize oculogire, după cum am arătat aiurea, le putem opri sau face să dispară instantaneu cu unele medicamente. Iată ce nu poate face Maglavitul. Aceeași rezervă o aduc și relativ la vindecările instantanee de fracturi, de oedeme, de rezultatele excepționale obținute în cazurile de tuberculoză, despre care s'a vorbit la Lourdes.

Nu putem înfrânge legile naturei sau dacă le învingem o facem numai supunându-ne ei.

E nevoe de noi cercetări făcute cu metode riguroase care să facă pe toată lumea să constate dacă e vorba de adevăr sau de minciună. Deci să ne silim să facem cât mai multă lumină. Dar, nici într'un caz, Molinéry nu recunoaște nimănui dreptul de a lua speranța nenorociților bolnavi, ci din contra să le dăm toate posibilitățile de a-și ușura suferințele, chiar prin sugestie. Dacă există un fapt care diferă de toate celelalte și ne așează pe pragul altei lumi, afară de lumea accesibilă științei propriu zise, rămânem credincioși

www.digibuc.ro

ştiinţei atunci când putem, în atari împrejurări, să depăşim ştiinţa. (Ollé Laprune. *Le prix de la vie*. ch. 9).

La Lourdes bolnavii se vindecă, cum se vindeca şi la Maglavit, şi în alte pelerinagii. Nu este fum fără foc şi popoarele n'ar fi păstrat în timp de secole tratamentele religioase şi magice dacă n'ar fi avut vreun folos de pe urma lor.

* * *

Medicina ştiinţifică n'a făcut decât să continue şi să perfecţioneze procedeele medicinei religioase sau magice. Chiar la Salpêtrière s'au văzut vindecări miraculoase prin grijanie. Janet a cunoscut nevropaţi vindecaţi prin Christian sciene.

Dacă isvoarele miraculoase vindecă uneori, rezultatul, în general, e nul. Chiar explicaţiile date psihoterapiei sunt insuficiente, căci chiar boalele consideraţie ca fiind fără leziuni pot să preznte leziuni tranzitorii.

Charcot, în *„La foi qui guérit"*, a arătat că vindecările miraculoase se prezintă în împrejurări aproape asemănătoare, în diferite ţări şi în diferite epoci ale istoriei, aceleaşi circumstanţe exterioare, acelaş personal, aceleaşi practice impuse bolnavilor. Acest fel identic de practice trebue să aibă, după Charcot, o mare importanţă, căci arată că miracolul e supus legilor(determinism). Fenomenele psihologice care intervin sunt foarte complexe. Călătoria, oboseala, mediul, modificarea higienei fizice şi morale, emoţiile de tot felul, reputaţia remediului şi acţiunea mulţimei lucrează la Lourdes, la Maglavit, ca şi în alte părţi.

www.digibuc.ro

Toate psihoterapiile lucrează asupra spiritului prin sugestiune. Sugestia este provocarea unei impulsiuni fără intervenția judecatei. Sugestia intervine la indivizii la cari reflexiunea este lentă, dificilă, scurtă. La acești indivizi, în împrejurări variate, produse de emoții și de oboseală, apare o depresiune momentană care îi face incapabili să reflecteze și nu lasă să substitue în sufletul lor decât asentimentul imediat.

Ideia pe care o băgăm în capul unui individ obosit sau pe care îl găsim în alt moment favorabil, e primită imediat și se transformă în impulsiune. Starea hipnotică nu e caracterizată numai prin sugestibilitate, căci, cum observă foarte bine P. Janet, există hipnoze în care sugestibilitatea este diminuată față cu starea de veghe. Sugestia este o impulsiune. Insă nu trebue să pretindem dela sugestie și dela hipnoză lucruri care depășesc puterea voinței omenești normale, să cerem însă fapte ce depășesc numai voința actuală a bolnavului. Indivizii la care sugestia hipnotică reușește sunt nevropați, deprimați cu diferite turburări ale voinței, uneori chiar abulici, din cauză că activitatea cere o cheltuială de energie probabil considerabilă (P. Janet). Această cheltuială este cu atât mai mare cu cât actele sunt de un nivel mai înalt.

De când cu descoperirile extraordinare făcute în domeniul Fizicei și al Chimiei știința pusă în serviciul deslegării miracolelor probează că poate face, cum zicea Condorcet, progrese indefinite. Enigmele universului, despre care faimosul Du Bois Raymond spunea : *ignorabimus,* au fost deslegate în mare parte. Dar totuși, în lupta ti-

www.digibuc.ro

tanică a omului pentru a pătrunde în tainele naturei vor rămâne totdeauna, atât cât omenirea va dura, problema insolubile eterne ca și natura în fața căreia omul trebue să se închine. S'a zis, cu drept cuvânt că cu cât știința progresează cu atâta ignoranta noastră poveste, pentru că ne dăm seama, din ce în ce mai clar, de greutatea rezolvărei problemelor care azi ne pare destul de simple.

www.digibuc.ro

www.digibuc.ro